

elfeledni soha. Gazdagok, szegények, frivolok és bölcselkedők, minden zegezugát megtöltötték a nagy székesegyháznak, midőn a barát prédikált. Alacsony sorsuak, hatalmas államminiszterek, világi delnők, püspökök serlegteliszed oda, midőn az egyszerű barát prédikált a második császárság korának oly hangon, a minőn addig hozzájuk sohasem szólottak.

Hyacinthe atya kérlelhetlen volt a mindennapi élet szégyenletes fogvatkozásainak feltárában; leleplezte a képmutatást, megmondta őszintén hallgatóinak, hogy lelkiismeretök sokkal hibebb kalauz mint bármely pap, és kikelt azon veszélyes rendszer ellen, mely társadalmi dolgokban fölébe akarja helyezni a gyóntató atya tekintélyét az atyának avagy a férjének, míg közoktatási ügyekben az egyház parancsát igyekeznek az állam határozata vagy a magán meggyőződés helyébe igatni.

Nem csoda tehát, hogy az ultramontánok fölzdultak. Hyacinthe atya tanításai egyértelműek voltak azon kijelentéssel, hogy a paptság egyszerűen a szentségek kiszolgáltatója, s a régi kifejezés szerint „az egyház szolgálója” és nem annak ura. — Veuillot Lajos az „Univers”-ben legott dühösen meg is támadta e tanokat és azoknak hirdetőit, és szerencse volt Hyacinthe atyára nézve, hogy magánélete ezerszeresen nagyító üvegen keresztül is illusztrációja volt tanainak, mert kevés emberre támadtak rá annyira, mint ő reá a legkiméletlenebb journalisták és a legtekintetnélkülibb hírlapok.

Veuillot bevádolására Rómába idéztették a szilárd lelkű barát. Megjelent és védte magát a pápa jelenlétében úgy, hogy csaknem teljesen abszolválva térhetett vissza, mivel a pápai udvar elvetette ugyan tanait, de oly embert látott benne, a ki sokkal erősebb és veszélyesebb, semhogy tanácsos lenne vele versengeni.

Néhány héttel visszaterete után a nemzetközi békekongresszuson (1869) tartván beszédet, egy színvonalra helyezte a zsidó, protestáns és katolikus vallásokat, mint a civilizált emberiség három nagy vallását. Erre aztán vége szakadt minden papi türelemnek; Darbois párisi érsek, barátja és patronusa, ingerülten írta neki, hogy nagyon messze megy; rendének generálisa, különben nem türelmetlen ember, ki csodálta és addig mindenképen buzdította is Hyacinthe atyát, — szintén értésére adta, hogy vagy beszéljen a kanonai törvények értelmében, vagy pedig hallgasson.

Ekkor írta aztán Hyacinthe atya 1869. szept. 20-diki híres levelét, mely épen az ökumené zsinat előestéjén jelenvén meg s merészen megtámadva a pápai infallibilitást, bombaként robbant szét a katolikusok sorai közt. Dupanloup egyik káplánját küldte Hyacinthehoz és nagy püspöki durrallal igyekezett őt rábeszélni: kímélje meg az egyházat egy sajnálatra méltó skandalum látványától. Midőn pedig látta, hogy káplánja későn érkezett arra, hogy az illető levél közzétételét meggátolja, irt és kérte a papert, vonja vissza nyilatkozatát, boruljon a pápa lábai elé és esdjen tőle bocsánatot.

Hyacinthe atya azt válaszolta neki, hogy nem érzi szükségét a bocsánatra s mitsem törődve a reá sújtott nagyobbn exkommunikációval, az Egyesült-Államokba vitorlázott át, hogy meneküljön néhány hétre az ultra-orthodoxok alkalmatlankodásától.

Közelebbi megünneplése, melyet egy idő óta előre láttak mindazok, kik személyesen ismeretségben állottak vele, csak ógikái kifolyása azon elméleteknek, a melyek leve-

leiben foglaltatnak s amerikai földön tartott szónoklataiban és beszédeiben megerősített nyertek.

Hyacinthe atya a legjobban tudhatja ugyan, mily módon kell szolgálni azon ügyet, a melyet annyira szívéen hordoz, de bizonyára azt is tudnia kell, hogy nincs oly keresztény ország, a hol sikerre oly kevés kilátása lehetne, mint épen Franciaországban. Spanyolországban egy hozzá hasonló ember egyházi szakadást idézhetett volna elő, Olaszországban erős vagy legalább tüntető pártot vont volna maga köré, Németországban megbecsülhetetlen szövetségese lett volna Bismarck hűnek a jezsuitismus ellen indított hadjártaiban, de Franciaországban csekély rokonszenvet és semmi támogatást nem várhat; nem is talál. Vallási dolgokban a francziák általában két határozott pártba oszthatók: bigotokra és olyanokra, a kik semmit sem hisznek. Ezenkívül a római kath. egyház jelen szervezetében inkább politikai, mintsem vallási testület. Ellentétben áll mindennel, a mit az emberiség haladásának nevez. Míg ez így áll: addig a római egyház egy jöttát sem engedhet igényeiből és követeléseiből. Kétségkívül el fog jöni az az idő, mikor az emberek a vallást a szív és nem a külső engedmesség dolgának fogják tekinteni. Abban az időben, az emberek nagy része elvetvén az atheismus. kellemetlen okoskodásait, inkább fog ragaszkodni ahhoz a valláshoz, mely szertartásaiban egyszerű, hit-tanában türelmes és a szeretetben egyetemes lesz. De addig még sok idő foly el, sok nemzedék tünik le! S addig az olyan emberek, mint Loyson Károly, készen lehetnek, hogy egy bannak velők, mint az egyház leggonoszabb ellenségeivel. Szerencsére az egyházi reformátoroknak ma már nem kell törekvéseiket vérrel megpecsételni; de még könyeket facsarhat a világ szemeikből. Vigasztalja Hyacinthe atyát az, hogy könyvei, melyeket azoknak bántalmi fakasztanak szeméből, a kiknek szeretetében növekedett föl, nem lesznek hiába; mert nem lesz hiába semmi szenvedés, a mely egy méltó ügynek lelkiismertes szolgálatában éri az embert.

A mi ódánk.

Szerelmünk, mint az alkotó újjától
A világság, akként született!
Felgyült a nap, az égnek tiszta napja,
Mely örökös egy világ felett!
Szerelmünk is ily tiszta nap, a melynek
Hő fénye nemcsak ránk hoz kéjt s vigaszt.
— Elszáll az élet; vágy s bú mind kialszik!
S a mi szerelmünk akkor is viraszt! —

Megismerél! bár az irigy távolnak
Homálya engem tőled elfedett.
Megismerél! bár nem hallád szavam s bús
Lelkembe ledel nem merülhetett.
De egy-egy hang a hir szárnyán szivedhez
Jutott, mely kezdte visszahangozni azt.
— Elszáll az élet; vágy s bú mind kialszik!
S a mi szerelmünk akkor is viraszt! —

S enyém levél, midőn még karjaimmal
Gyöngéd lényedet át sem foghatám.
S tied levél, midőn még szép szemednek
Szelid sugára sem mosolyga rám.
De mentem, és karom örökre átfönt;
S szemed? — ah! lelکم híven őri azt!
— Elszáll az élet; vágy s bú mind kialszik!
S a mi szerelmünk akkor is viraszt! —

S most enyém vagy s én a tiéd örökre!
S szerelmünk ég, ég kiolthatlanul!
Ég úgy, miként egy gondolat s egy érzés,
A „szép” s „igaz” két kis csillagjau.
Két csillag, mely, mint nap a világot,
Másokat éltet s árnyakat riaszt,
S mely, midőn mi már nem leszünk, e földnek
Üdve felett öröködve, fennviraszt! —

Benedek Atadár.

Három eseresznyemag története.

(Vége.)

IV.

Az a szellemi földrengés, mely e század közepe felé az egész kontinensen végig nyilamlott, hazánkat is megrendíté sarkaiban. Európa földé megsziszajzott s somját vérel kelle eloltni mindenfelé.

És a nép nem sajnálta vérért az anyaföldtől, hiszen csak visszaadta neki a tőle nyert életet. Tartozott vele.

Kilencz ellenség támadt az ország határai ellen köröskörül, a tizedik volt saját maga. Délről 40,000 ember tartott szegétt szuronyral a haza szíve felé. Roth és Philipovics tábornokok alatt. És a nép, a föld népe megindult a negyven ezer szurony élébe egészen fegyvertelenül, a mint a vész hire az eke szarvánál találta, ruhátlanul, éhen, szomján, egyedül a seregek urának szent nevével; és megfojtá ellenét puszta kézzel. Az lett az első fegyver, a mit az ellenség kezéből kicsavart.

Akkor aztán megállott a körötte zajló vihar között emelt karddal és emelt homlok-kal s megvető tekintettel nézte, mint fut az emelt kard elől gyáván, meggyönyvődött hátal a leghatalmasabb állam hadereje. Ur lett a maga házában, először háromszáz észendő őta. A honfoglalás óta sokszor voltunk nagyok, de ekkor voltunk a legnagyobbak. Ekkor voltunk igazán nagyok, — utóhátra talán...

Oh ha akkor az a fölemelt kard lesujtott volna. Ha le tudott volna számolni azzal a tizedik ellenséggel is: mi lenne mostan a magyar!
Nem sujtot le, nem számolt le vele...

Üssük fel utolsó szabadságharcunk véres történetkönyvét s nézzünk bele egy pillanatra a titánok és lehetlenségek ezafelő küzdelmébe, a mint azt a krónikairó-tolla följegyezte. A nagyszerű képnek csak egy igen csekély töredéke ez.

„1849. jan. 3. Bem tábornok Beszterce felől nyomulva, Urbán alezredest a tihuczai csárdánál délelőtt megtámadja s véres szuronytámadásaival estére tönkre veri. Urbán hadserege eszeveszett futásban jobbra Bukovinába menekül. Bem serege egy részével másnap Vatra-Dornáig üzi ellenfelét, honnan Beszterczére visszatér.

„1849. jan. 3. Gálfalvai csata. Bem tábornok 5^{1/2} zászlóalj, 5 lovaszázad és 30 ágyuval a Kis-Küküllő-partján először találkozik Puchner altábornagygyal, s ennek Kalliany tábornok alatt álló hadtestével (8 zászlóalj, 10 lovaszázad, 30 ágyu). A támadást Mikes ezredes kezdi meg Gálfalva ellen, melyet a rettenthetlen székelyek az ellenséges ágyuk elhallgatásaival elfoglalnak. A császáriak háromszor veretnek vissza. Bethlen Gergely Dicső-Szent-Márton ellen nyomul, mire az osztrákok Szőkefalvától hátrálni kezdenek. Utolsó lovas támadásuk is sikertelen; Medgyes felé hátrálásuk vad futássá fajul. Bem másnap Medgyest elfoglalja s itt élelmi szereken kívül 2 ágyut és 800 fegyvert zsákmányul ejt. Puchner kétségbeesett, kiáltványt küld az oláhokhoz és szászokhoz Sze-

ben védelmére. „Jöjjön, mindenki, a ki a fegyvert elbirja!”

„Jan. 21. Nagyszebeni első csata. Bem tábornok 6585 emberrel és 30 ágyuval Szeben elfoglalása végett reggeli 7 órakor megtámadja Puchner 11 ezer emberét és 45 ágyuját. Az ágyúzás négy órahosszat foly szakadatlanul, miközben a székelyek és a bécsi légió három sikertelen rohamot intéznek a sáncok ellen, a Mátyás- és Vilmos-huszarak pedig két ízben verik vissza az ellenséges lovasságot. Tizenegyi órakor Bemnek már 240 halottja van, löszere pedig nincs. Hat ágyuja leszerelve. Hátrálni kezd. Ekkor jön Vizakna felől az elkésett Czecz ezredes a jobb szárnyával s az ellenség abba hagyja az üldözést. Czecz Puchner balszárnyát és középhadát a sáncok közé szorítja. Bem ekkor a középhadát is rohamra vezeti, de ez oly erővel veretik vissza, hogy futásnak ered s d. u. 1 órakor Czecz is hátrálni kezd. Bem folytonos üldözés közben menekülő seregét ágyuval maga fődözi s üldözőit Szelindekről visszariasztja. Mikes Kelemen mindjárt a harc kezdetén bajnoki halált hal.

„Jan. 24. Bem Szelindeken az öt délután háromfelől megtámadó osztrákokat kemény küzdelem után visszaveri s előbbi állásukba visszanyomja. Puchner Lüders orosz tábornoknak kereken megírja, hogy az ígért segély küldésével ne késedelmezzék, mert már égető szükség van rá.

„Jan. 27. Lüders azt válaszolja, hogy Brassó és Szeben kérésére azért nem küldött segélyt, mert a czár megparancsolta, hogy csaka legnyomozhatóbb szükségben az osztrák hadparancsnok világos és formaszzerű megkeresésére induljon el. Miután most már e föltétel beállott, azonnal utnak indítja seregét.

„Jan. 30. Szelindeki ütközet. Puchner háromszorta nagyobb erejével Bem 3800 emberét, 25 ágyuját három részről támadja meg. Az ellenséges centrummal szemben maga Bem áll a 4-ik zászlóaljjal, s a magaslalon annyi élszántással védi magát, hogy Puchner két órai tusa után egy talpalatnyi földet sem bir tőle elfoglalni. Czecz Rósz felől harcol s elleneit ágyulövésekkel s a 11-dik zászlóalj rohamával az erdőbe üzi, mire a Kemény-zászlóalj szuronyral kergeti vissza támadóit Kakasfalva felé. Esti 6 órakor Bemé a diadal. Másnap Bem Vizaknára Szebentől pár órájánnyira teszi át főhadiszállását.

Ugyane nap Bécstől Bemét mint olyan „csavargót” köröztetik, a kinek holléte nem tudatik.

„Február 4. Vizaknai ütközet. Puchner 8104 emberével s 30 ágyujával Bem 2305 emberét s 24 ágyuját megtámadja. Bem kezdi meg a tüzelést s négy óra hosszáig folytatja sikeresen. Ekkor az ellenség hátravonul, hogy a magyar balszárnyat bekerítse. De ez megrohanja a császáriak centrumát s hátraveti. Ekkor Bem kimozdulva előnyös állásából maroknyi népet üldözésre vezet, miálta egy óráig tartó gyilkos tüzbe kerül. Bem egész hada Szerdahely felé rendetlen futásnak ered. Az ellenség nem üldözi. A szászszebisek az éjjel hozzájuk menekül a magyar sebesülteket a kisérő csapatokkal együtt löldösi. Veszteség 500 ember, 16 ágyu, 11 löttényszekér.

„Febr. 5. Bem Bartels alezredest Szász-Sebes előtt megtámadja s az éjjeli öldöklés miatt a város ellen felbuzúlt katonáit rohamnak ereszti. Azután eltorlaszolja magát s kifáradt csapatát pihenteti. Puchner d. u. 2-től 7-ig löveti a várost, mely több helyütt kigyulad. Bem csak gyengén viszonzza a lövéseket s csak akkor tesz kirohanást, mikor az ellenség Szerdahely és Szász-Pián felé visszavonul.

„Febr. 6. Puchner a mindenfelől bekerített Bemét fegyverletételre szólítja fel. De ő elutasítólag felel s d. e. 10 órakor Czecz alezredest az oláh tábor szétverésére a szászvárosi utra küldi, maga pedig személyesen ágyufedezetre áll s a mindenütt sarkában levő ellenséget merész elhelyezéseivel és ügyes lövésséggel egész napon át feltartóztatja, úgy hogy serege alkonyatra beérkezik Szászvárosba, melyet az oláhoktól szuronyral elfoglal s éjszakára megszáll.

„Febr. 7. Az üldöző császári sereggel korán reggel harcba bocsátkozik. A bihari lovasok azonban mindjárt az ütközet elején megfutnak, Bem löszere teljesen elfogy, s ágyui védelmezése közben jobb kezének középső ujját egy ellenséges golyó ellövi. Ekkor Czecznek adja a vezérletet, ő pedig Piski felé siet, hol Kemény Farkas 4—6 ezer emberrel s 12 ágyuval várakozik reá. Czecz a nagyon megfogyott csapatall szinte ide vonul s az ellenség feltartóztatását Keményre bízva, fáradt katonáit Dévára vezeti.

„Febr. 8. Puchner előhada Piskinél a hid ellen nyomul s Kemény-Farkast megtámadja, ki a tulnyomó ellen Bemtől segélyt kér. Ekkor Czecz alezredest elindul a Sztrigy felé, de megérkeztek a magyar ágyuk s a 11-ik zászlóalj már visszaverték az ellenséget.“

E kis történeti háttér után vegyük fel újra történetünk fonálát.

Stahl Armand báró a császáriak erdélyi hadseregében harcolt. Harcolt vitézül, vakmerőn, bravourból. Különös kedve lett hihetetlen dolgokra vállalkozni, a miért aztán szépen meg is lett alezredest s tegnap reggel épen ezredes. Ilyen fiatalon! hiszen ez már maga is rebellió — a reglement ellen.

Hanem az ünnepekt katona mord és lever maradt minden kitüntetés daczára. A vig, a szilaj czimbora zord, elutasító, hideg ember lett, ki keveset beszélt, soha nem nevetett, s napokig el tudott járni lecsüggesztett fővel. Csak a csatában tudta visszanyerni fiatal ruganyosságát, ott aztán veresnyit villogott szeme kardjával, keble dagadt s valósággal kéjelgett, mikor gyilkolt. Oh a kéjnek igen sok nemei vannak!

Belemerülni mindenünkkel a harc legviharzóbb árjaiba, látni oldalunkon a sápadt katonát, ki nem bírja fölfogni, miért kell neki most valakit lelőni, a kit soha életében nem látott, — aztán megpillantani azt a villanást az átelleni hegyen, mely halálos üzenetet hoz felénk, közelről hallani, hogy a sápadt katona fejében mikép recszen meg a csont, s ugyan abban a pillanatban arcunkon érezni egy darabot a szerencsétlen fiu szertelocsásant, meleg agyvelejéből. Azt azután letörőlni onnan! Hát nem kimondhatatlan kéj érzet ez?

Hát ha még egy rövidre nyirott ellenséges koponya van előttünk, délczeg művészettel bele vágni abba, hogy a kard penigé két hüvelynyire merüljön a csont alá. Az az elhanyagló lombra tetem, zavarosba boruló szem, utánozhatlan halálkiáltás! Mindezt egy subintással előidézhetni, nem páratlan gyönyör?

Vagy épen bele döfni a kardot markolatig a meleg testbe, kezünkön érezni a kardon keresztül az átfurt szív véglüktetését, aztán látnunk az ellenség párologó vérért, a mint vastag sugárban utána szökik a seből kirántott kardunknak, mintha vissza akarná tőle kérni életét. Ah, ez isteneknek való kěj lehet!

Stahl báró! ha ez kéj neked, akkor most kéjeleghetsz eleget. Van módod benne.

Ott hevert a táborniz mellett, elterülve a letaposott hóban, a legénység között. Me-

reven bámult a lobogó tűzbe s nem látszott észre sem venni, hogy a föld nyirkos alatta. Még komorabb volt, mint rendszeren s boszusan emel elő fejét, midőn egy tiszt vállára tevé kezét.

— Te itt akarsz tölteni az éjszakát? — kérdezte ez tőle.

— Látsd — felelt ő s ujra a tűzbe bámult.

— Jó lenne pedig erőt merítened a holnapi napra. Meleg nap lesz az nagyon. Holnap, azt hiszem, nyakát szeghetjük a vén rókának véglegesen. Biztos uton vettük a tudósítást, hogy mindössze kétezer hétszáz ember áll velünk szemben, rongyos, kiéhezett, halálra zaklatott csöcselék, huszonyolcz roszt ágyuval.

— Nem szoktam olvasni ellenségeimet, s bár más is így tenne, — felelt az ezredes mogorván.

— Rosz kedvedben vagy, Armand, isten veled, — szólta a tiszt s indulni készült.

Az ezredes megbánta elutasító szavait s félig fölemelkedve fekvő helyzetéből, viszszahívá barátját.

— Bocsáss meg, barátom, de nem tudok számot adni hangulatomról. Valami sajátos előérzet lepett meg, mintha én a jövő napot nem látnám lealkonyodni többé. Ha ugy lenne, isten veled!

Fölvirradt február kilencedike. Az osztrák sereg főereje a piskii magaslatokon volt elhelyezve, jobb szárnyával a Maros balpartjára támaszkodva.

Réggel nyolcz órakor az innenső oldalról negyven ágyu nyitá meg torkát, bömbölve röpitve tekéit a piskii hidfő ellen, melyet a magyarok tartanak. Egy óráig tart a szörnyű tekézés; akkor rohamot intéznek a hídra. Stahl ezredes vezeti személyesen. Mind közelebb hatol a hidhoz, jobbra-balra soronként dülnek el mellőle katonái, ő mindig előre tart. A támadók sorai ingadoznak, foszladoznak és futni kezdenek s ő nem veszi észre, előre ront.

E pillanatban lova magasra ágaskodik, egész testében végig remeg s azzal hátrahanyatlik s maga alá temeti lovagját. Egy kartácsdarab szügyön találta. Alig van ember, a ki az ezredest kiszabadítsa lova alól. Ez csak akkor veszi észre kiserő vad futását s fogcsikorgatva indul utánok.

Az alatt a Sztrigy folyón a 11-ik honvédzászlóalj hatol át s gyalog támadást intéz az ágyuk ellen. Egyenként leszedhetnék a vakmerőket. De ők mit törődnek vele? rohannak vakon s már elérnek egy úteget, mely körül irtózatost tusa kezdődik.

Az osztrák-had centruma ekkor új támadást intéz a hid ellen. Az előre tört honvédzászlóalj erre félbeszakítja a csatát s két elfoglalt ágyuval visszafelé indul. A honvédek és az osztrák gyalogok egyszerre érkeznek a folyóhoz. Ez lesz aztán a borzasztó küzdelem!

De ime, mi történik? Az osztrák sorakonaszág fehér kendőt lobogtatva közeleg. A kendőt balkarjaikra kötik, úgy jönnek mindig közelebb. Mi akar ez lenni?

Mit jelent e békejel a csata kezdetén?

A honvédek bekén várták be a közeledőket, kiknek élén újra ott lovagolt Stahl Armand marcsona alakja. Fél lőtávolságra érve megvillogtatta kardját és sortűzet vezényelt. A meglepett magyarok csak akkor látták, hogy a fehér kendő csak cselofogás volt. Kétszerezett dühbe rohantak elleneikre s szuronyhegyre, puskaagyra indult a viadal. Az ezredes beleágazott lovával a honvédek sorába s egy pillanat alatt egy alakatlan gombolyag lett a két seregöl, mely hullámzott föl és alá, megszakadozva, egymásba folyva, rend nélkül, szurva, vágva,

marczangolva egyik ember a másikat s hullva rakásra barát, ellenség össze-vissza. A szabálytalan gomoly már a hidat is ellepi s a gyalog tusába belevegyülnek már a huszárak is. Mind hiába. A két ellenség úgy össze folyt, hogy annak lehetetlen többé elválnia. Egyenként fogják egymást agyonfojtani. A merre az osztrák ezredes jár, patakonként omlik a vér. Tolja maga elől a csapatokat, mint az orkán a hullámot, utczákat nyit kardjával maga előtt, de azok hátul újra összefolynak. És ő rajta nem fog sem kard, sem szurony, mintha valami bűvös talizmán védene minden fegyver ellen.

Ekkor dördülnek meg a magyar ágyúk s a zugó golyó a hidon végig, barátan, ellenségén végig söpör. Ez megdöbbeneti az öltre kapott ellenfeleket. Az osztrákok újra futni kezdenek. Az ezredes saját katonáit vágja kardjával. Hiába. A katonák megragadják lova zabrlját s úgy viszik ki a véres khauszó. Egy karczolás nem sok, annyi baja sem

A zavar tetőpontra hág a futó seregben, többé nincs vezér, nincs parancsszó. A harc kockája el van vetve s már-már látni, mire fordul. Az üldözők ajkait a biztos diadal örömrivalgása hagyja el. Stahl Armand magasra emelkedik föl nyergében, hogy végig tekintsen a harcmezőn.

E pillanatban kipirult arcát minden vér elhagyja, karja lehanyatlak, egész termete, mintha a megfeszült izmok egyetlen vágásra megszakadtak volna benne, összeesik. Két kézzel kapaszkodik lova sörényébe, hogy ki ne essék nyergéből.

— Mi bajod Armand? — szólte tegnapi tisztársra hozzá ugratva — az istenért! találva vagy?

— Találva-e? — felelt Armand tompa, érczelen kacagással — oh igen, találva, de nem mint te gondold. Jöjj kissé közelebb hozzám. Emelkedjél föl a nyeregben s tekintis, a merre mutatok. Nem látod, hogy az ellenség a túl parton kezdi magát össze-

diadalával végződött s a magyar szabadságharc történetének bizonyára egyik legfényesebb lapjára lesz fölírva. Mi mindent veszettette napon az ellenség! Három ágyút, háromszáz foglyot, kétezer halottat és sebesültet, egy ezredet, mondák a bulletinek. Egy csatát, egy hadsereget, egy országot.

A szürke generális még az este meg akará tekinteni a bátor katonát, kit táborába hoztak. Ott feküdt egy ágyon, halványan, homlokán, épen a két szeme között egy kis piros sebbel, épen csak akkora nyílással, a min egy golyó befuródhatott. Egy cseresznyemag is nagyobb nyomot hagy annál.

Bem megfogá a haldokló ember merevülő kezét, s hosszasan vizsgálá arcát.

A haldokló fölveté szeméit. Megismerte az előtte állót, s gyöngye pir futott végig arczaín. Elhaló hangon suttogá:

— Tábornok ur, most már talán nem tartozom önnek, de ön még tartozik nekem a bocsánattal. Ne hagyjon a nélkül kimulnom.



Szabadságot katonák táborba indulása. — (Frigyes rajza.)

történt a száz halál közt, melylyel szembe nézett.

A magyarok átnyomulnak a Sztrigyeen s ágyukat szegeznek a futó ellenségre, majd átjönnek Czecc gyalog és lovas csapatjai is s a folyó innenső partján foglalnak helyet. A tusa az egész harczvonalon megindul.

Délután négy óráig még eldöntetlen a csata. Ekkor, mint a hógörgeteg, a magaslatokról az osztrák sereg egész zöme megindul. A bihari lovasok nem bírják feltartani a rájuk szakadó rohamot s futásban keresnek menedéket. Erre az egész magyar lovasság megdől s a magyar sereg menekül visszafelé, ki a hidon, ki a folyón, ki a merre tud.

És sarkukban az ellenség, elől az a borzasztó ember, ki oly gyönyörrel gyilkol, s kin nem fog semmi fegyvere az istennek. Ujra Stahl Armand, újra az ezredes legelől, diadalmas, ragyogó arczaín, a harc mámorától ittasan, ott kaszál az emberekben. Pusztul előle, a ki teheti.

szedni, megállapodik futásában, mintha szikla állta volna útját. Egy kis szürke ember ez a szikla, mely a futó áradatot visszartartja. Tekints oda, amott látni felkötött jobb kézzel, balkezében lovag ostorral, és látszóval. Nem tudod ki lehet?

— S te nem tudnád?

— Nem.

— Hiszen az Bem József, az erdélyi magyar hadak főparancsnoka.

— Mit mondasz? — szólte Armand meglepetve, — tudod-e, hogy a három cseresznyemag között nála van még a harmadik. Ma van itt az ideje, hogy kiválsuk. Isten veled!

Armand újra magához tért. Főlemelt karddal rohant előre, feltörtetett a hidra s már közepére ért, midőn egy golyótól homlokán találva lehanyatlott lováról.

A körötte levők fölfogták s karjaikon vitték a magyar táborba. Ellenség, a ki már nem árthat, szíves látásra talál mindenütt.

A piskii csata estére a magyarok teljes

A tábornok a haldokló ágyára ült s úgy elmagyarázta neki, hogy nem is neheztelt soha, hogy a második lövésre már politikai okok indították. A szegény ember ott az ágyon nem hallott már ebből semmit.

Még egyszer felnyitá üvegesedő szeméit. Alig érthetően kérdezé:

— Kie a győzelem?

— Az önké, — felelt a tábornok csendesen hordozva körül szeméit a körülállók, nehogy valaki ellene mondjon. Egy jó katonára megérdemli, hogy kivívtat győzelem hite édesítse meg halála perczeit.

Báró Stahl Armand kétülő ajkai gyenge mosolyra volnultak, egy halk, hangtalan „ah“ rebent ki kebléből s azzal kiszenvédett.

A kis szürke generális azután még hosszasan nézett a halott halavány arczára, azzal a piros ponttal ott homloka közepén, a mi nem látszott nagyobbak, mint egy cseresznyemag nyoma. Törs Kálmán.

Szabadságot katonák táborba indulása.

Megjött már a parancsolat, Violaszin pecsét alatt . . .

Szerte hangzik a faluban a dal, egyik vég-

től a másikig. Hej be széles jó kedvükben lehetnek azok a legények, kik ma kapát, kaszát a sutba lökve, összejönnek még egyszer a faluháza előtt, hogy elbucsuazzanak szeretteik köréből, az öregágyomasszonytól kezdve a Bodriig, — mert holnap nagy dolog sora esik: holnap van a berukolás.

A rokonság, komaság mind együvé gyűl az eresz alatt, ellátják a távozan-dókat sok okos tanácssal, kivált ha egy torzonborz vén obsitos bátya is ott van a faluban, a ki aztán az anciennitás jogából ugyan nem enged egy jottát, tanítja a legényt, hogy kell fogni azt a pangánót, mint kell csinálni vele, mikor az uhlánus jön, akkor az ember annak a jobb felére ugrik, hogy az jobb hóna alatt tartott hosszú fogpiszkálójával ne árthasson, akkor hirtelen visszafordul s jobb oldalába szur.

„Ha pedig huszár jön atakra, akkor balra ugrasz ösém, mert az meg a baloldalát nem tudja védeni a kardjával. Hej, csak különb katonák voltunk mi a mi időnkben.“

— Ugyan hagyja el kigyelmed, — szól aztán ilyenkor a büszkeségében sértett urlaubos, — hisz

a kigyelmed idejében még kovát csiszoltak s taplóval sütötték el a puskát. Nekünk meg csak billegtetni kell a magunkét, mint a klárinétot s minden billentésre át-billen egy német a másik világba. Ugy ám, bátya, kigyelmed most is csak ott van, a hol harmincz esztendővel ez előtt bedesz-kázták előtte a világot. Mi már azóta masinával harcolunk. Az ember úgy is agyonverheti az ellenségit, ha meg se is látja.

— Bezzeg, ösém, mi nem féltünk az ellenséget meg-látni. Ti csak afféle kőficz legények vagytok, csak am-ny suba alatt mertek neki mutatni a fűgét.

— Azt ne mondja, bátya, azt a ragyogó réz-angyalát az árkon-bokron fűtyülő, jégen kopogó németjének. Jöjjön csak annyira közelünkbe, hogy elérhessük, tudom istenem, két porzióban vándorol a más világra.

— Nono, ösém, látom a szavadjárásából, hogy ember kezdesz lenni a talpadon, de azért hídd meg, sokat tanulhatsz még az öregtől te is. Egy kapu aljában délceleg legény tartja kezében egy síró leány kezét.

— Tudom, hogy eszedbe se jutok, — faldokol

— Hátha egy darab ragyogó gyémánt volna az egész, elfelejtendék-e miatta? Ne busulj, drágább kincsem nem lesz nekem soha te nálad. Lásd én nem busulok s ha busulnék is, csak azért tenném, hogy hátha az alatt, mig én oda járok, másfél fordulna a szived.

— Inkább kifordul ez a torony a sarkából, mint az én szívem el a te szerel-medtől. Ha úgy tudnék bizakodni ben-ned, mint magamban tudok: hídd meg, nem lenne nekem se oly terhes az elválás.

— Bizzál bennem és a jó Istenben, az majd haza segít, s akkor aztán ugyan kapa legyen, a mi elválaszt egymástól. Mig oda leszek, minden áldott nap küldök hozzád vagy levelet, vagy üzene-tet. Aztán te is meg-könyvitened állapo-tomat, ha úgy egy-szer egy héten irat-nál valamit a rektor urammal. Milyen jól esnék nekem az.

— Jól van, majd megpróbálok. Ha-nem hídd meg, mire visszatérek, én már agyonírtam maga-mat.

— Azt ne tedd, aranyos tubiczám, hiszen az a pár hét nem a világ. Vissza-hozom magamat ne-ke-d, ugy, a mint el-vezetted, s akkor

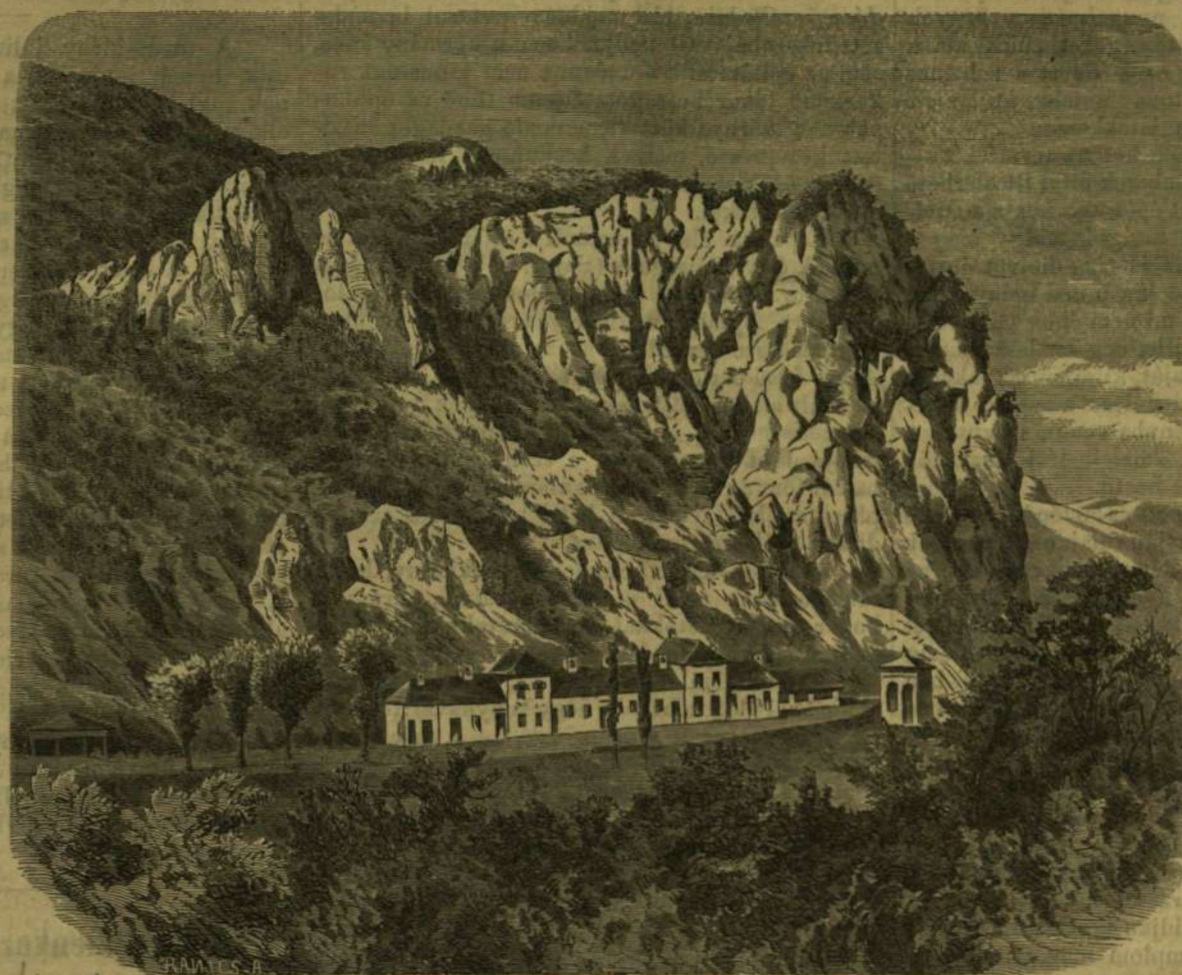
foglak még igazán szeretni. Isten veled, drágalátos galambom, sokszor gondolj róam.

Kora reggel talpon van már a falu népe. A poros utcán tüzes csikók prüszszögnek kociba fogva. Azok viszik a legényeket a hadgyakorlatra. A szülék elkisérlik a koo-siig, a szerető leány

a kut kávája-hoztámaszkodva nézi, hogyan viszi el egész világát, mindenét. A legényiség szegényli azt a bubánatot oda benn a szívé-ben, nagyot huz keservé-ben a kulacs-ból s dallal igyekszik eny-hiteni azon a szorongáson, mely keblét annyira nyom-ja. Dehogy árulná el a fél világot egyik a másik előtt, hogy szivza-kadva távozik; felcsappja vá-szontarisznyá-ját a szekérde-rekába, mint-ha ez lenne a legnagyobb gondja; pedig magamagában azt gondolja mindegyik: bárosak a szív helyett a tarisznya volna

nehézebb. A koo-si csakhamar porfellebbe borul. Szüle, kedves hosszan néz utána s hallgatja áhitat-tal, a mig csak elhallik:

Megjött már a parancsolat, Violaszin pecsét alatt . . .



A mehadiai Herkules-fürdő.



A mehadiai Herkules-fürdő nagy gyógycsarnoka és parkja.

Mehádia és a Herkules-fürdők.

II.

A Cserna-völgy, melyben a fürdők vannak, a nyugalom, biztonság és állandóság jellegét viseli magán; minden biztos alapon nyugszik itt. De a természet, mintha csak megünná olykor-olykor a völgy egyhangú, örökös nyugalomát, a hegycsúcsairól roppant sziklatörmöket zúdít alá a folyómeder mélységébe s ezek fölött a rohamos Cserna hőmpolygatói tova iramló hullámaik majdnem folytonos zuhatagjattal.

Majdnem azt híhetők, hogy a természet — mintegy számba véve az emberek által itt elérhető célt — a gyógyforrásokat épen ott hozta napvilágra, hol a mérsékeltén kitágult völgy még a szélessége épületek számára is elég helyet juttatott. A völgyzoros terjedelme a mai igényeknek még megfelel, de ha ez — mi nem épen lehetetlen — ki lesz zsákmányolva, illetőleg be lesz építve, akkor a gyógyhely, az saját kifejlődését akadályozni nem akarja, kénytelen lesz a vashid közelében fekvő telkeket is igénybe venni, s azután a két fürdőrészt alkalmas közlekedési eszközök segítségével összeköttetésbe hozni.

Az alig 345 lépés hosszú és 50 lépésnyi széles fürdőteret a Cserna jobb partján tulajdonképen csak egy rövid utca, melynek keleti házsorát a Cserna hullámai ucsolják, míg a nyugoti sor a dús lombosított hegység lábához támaszkodik. Alsó végét a folyó görbülte határolja, felső végét pedig részben a kegyes adományok alapjánál 1836-ban épült kis r. kath. kápolna zárja el. A fürdőteret közepén emelkedik Herkulesnek Ramelmeyer és Glanz által 1847-ben készített érc-szobra márványtalapozaton, melynek négy oldalán ércből készült oroszlánfejek a legűdítőbb forrsvizet ömlesztik egy kömedencébe. E tiszta és egészséges ivóvíz a Domogled-csúcs lábainál egy hegyzúgól előtörtő gazdag forrástól van levezetve az új épületekbe, a Cserna hídján keresztül a fürdőterre s a görög-keleti templom mögött a völgy mentében a Ferencz-fürdőhöz.

A keleti házsor a Cserna hídjánál kezdődik: 1. A *Karolina-fürdővel*, mely „hűvös izület-fürdő” név alatt 1772—74-ben épült, de a török háború alatt elpusztult és csak 1800-ban építettek a forrás fölé ismét egy kis fürdő-oszlopot a fából. 1825-ben a fürdőházat mostani neve alatt ujjbalkori korban építették föl s a rá nyomoló Cserna árjai ellen védelmi faragott kőburkolatot kapott. 1865-ben ismét tetemes átalakulást ment keresztül, úgy hogy kellemes építészeti stílyja miatt külalakja jelenleg igen előnyösen tűnik szembe a többi fürdő-épület közül. Betonozott és csinos vas-sátorral fedett magas tetőzete minden kényelemmel ellátott diszes terraszt képez. — A *Karolina-fürdő* után következők:

2. Az 1824-ben épült *Ferencz-szálloda*. Két emeletes, homlokzatán két erkéllyel s a homlokzat csúcsán ütő-órval ellátott épület, melynek mindkét emeletén kitűnő padlózatu széles folyosó húzódik végig s a fürdő-vendégek lakosztályait két párhuzamos sorra osztja.

3. A *Terésia-szálloda* (egykor kincstári osztály), melynek építését 1792-ben kezdték, 1802-ben és 1809-ben folytatták és csak 1852-ben végezték be, hasonlóan két emeletes épület 114 jól berendezett szobával beteg katonaisztek s szolgálatban vagy nyugalomban levő katonai hivatalnokok számára.

4. A *Lajos-fürdő* (azelőtt „Zsindely-fürdő”). Ez volt az első fürdő-épület, mely Hamilton látogatása után a Herkules-fürdőben (1735) zsindelytetőt kapott. A *Lajos-fürdő* a gyógyhelynek legnagyobb — s minthogy fűdött folyosók által a Ferencz- és Terésia-szállodával összekötöttesben áll, egyszerűsind leglátogatottabb fürdőhelye.

Innen 5. a *Katona-fürdő*s, 6. az 1811-ben épült *Vendéglő*, 7. a szintén 1811-ben épült *Igazgatósági épület* és 8. az 1838-ban épült *Ferdinand-szálloda* mellett elhaladva, végre

9. a *Hansen* építkezési főtanácsos által 1860-ban tervezett diszes *Erszébet-fürdő*e jutunk (az 1774-iki „forró izület-fürdő” vagy az 1830-iki „Császár-fürdő”). E szép kupolás épületben van egy nagy társas-fürdő, az előterben ültető szobákkal és a hozzá csatolt osztályban kilencz kabin-fürdő elegyüleg ültetőzöklle. E fürdőház külseje terrakottából készült árvalokkal és Herkulesnek egy szobrával van díszítve s az építés oly modorban tartva, hogy szélessége esetén az épület kiegészítésére s a fürdők szaporítása végett egy második rész emelése a lehetőleg fennmaradjon.

Az épületek nyugoti sorát a Hygiein kőszob-

rával díszített kerekded hűtőviztartóval csak néhány lépésnyi távolban a kicsiny, de csinos *Árucsarnok* zárja be. A *Karolina-fürdőtől* 1862-ben emelt erős íves híd köti össze a folyó két partját, — jobb oldalán izléses vasrácsosallat, baloldalon pedig fűdött sétafolyosó által szélesbitve. — A sétafolyosó a folyó balpartját vezet át

10. az 1863-ban épült két emeletes *Ferencz-Jósef-szállodába*, 116 majdnem pazarul berendezett lakosztállyal, melynél sem a kormány keze, sem az építőmester művészete nem tanusított farkordó takarékosságot. Szombatán az épületnek két szárnya közt kiemelkedő gazdagon díszített közlépő, melyen Aeskulap és Hygieia viszik az örök szerepét s festői szép díszletek emelik művészi értékét.

E palota első emeletéről a sétafolyosó 11. az üdvök és vidámságnak (Saluti et laetitiae) szentelt *Társas-terembe* vezet. Homlokzatát oszlopok sora foglalja be, melyek félkörös ívekben folynak össze egy szilárd koszorúpárkányzat alatt. A két felső oszlopörvény szabadon kiáltják végén sikerült alakok jelzik a fürdővendégek tulyomó nemzetiségét; jobbról alant a puszta büszke lakója, fönt magasabban a széles vállú rácz, — balról fönt a ravasz oláh és alantabb az egykedvű, phlegmatikus német. A belső berendezés szintén díszes, czélszerű és elegáns.

A társas-terem épülete előtt a kicsiny, de barátságos park terület a görbe utaival, virág-és bokor-csoportozatokkal, szökőkutakkal és terjedelmes márvány-medencékkal.

A többi épületek, mint: 12. a díszes *Rudolf-szálloda* 118 lakosztállyal s négy konyhával; továbbá 13. az ugynevezett *Mária-fürdő*, 14. a terjedelmes *uszoda-medence*, 15. a görög-keleti templom, s végre 16. a *Ferencz-fürdő* szintén csak a fürdő-vendégek minél nagyobb kényelmét igyekeznek előmozdítani. A mostani vállalkozó szellemű bérlő, ki még egy színház építését is tervbe vette, sok érdemet szerzett magának buzgó tevékenysége által.

A fürdőhelyről érdekes kirándulásokat lehet tenni a nagy számu és nagy költséggel épített sétautak vezetán. E sétautak a legfestőibb pontokhoz vezetnek, melyekről a kilátás nagyszerű és elragadóan szép. A kiválóbb helyek templomszerű épületekkel vagy svájci lakokkal vannak megjelölve. A tájnak sajátosságos báját és vonzerőt kölcsönöz még a sok szikla és barlang is. Ezek közt legnevezetesebb az ugynevezett „Rabló-barlang,” melyhez a Herkules-fürdőtől 200 lépésnyi távolban 132 lépcső vezet föl. E barlang, mint az egykor annyira rettegett rablóhegy nyílata, mely a népmóda szerint a Mehádián felüli osó Bárkán nevű várrommal keskeny szikla-folyosók által összeköttetésben áll, mint már említtük, állítólag a rablóknak szolgált buváhelyül. Hogy e szikla-odvakban emberek csakugyan tartózkodtak, bizonyították a koronától feketített falak, és hogy azok valóban inkább gonosztevők, mint békes pástorok lehettek, az körülmény teszi valószínűvé, hogy épen a távolabbi és kevésbé hozzáférhető barlangrészek falai kormosak.

A „Damoklet” név alatt (némelek „Domogled”-nek és „Domoglet”-nek is mondják) ismeretes hegy a legmagasabb ezen a tájon; meredek, de mégis könnyen járható ösvényen gyalog az ugynevezett „Keresztj” lehet jutni; e helyről még az egész Mehádiát be lehet látni, de itt aztán az utnak vége szakad. Járatlan utak, vad cserjéseken és bozótokon át lehet főlebb hatolni az erdőszoruzta sziklacusok között, de a melyek nagyszerűségben egymást mulják fölül; nem egyes sziklak ezek, hanem sziklatömbök, sziklamagaslatok, melyek megdöbbentenek. E sziklatömbökből nagy nehezen kivérgetőve, egyszerűen csak egy vadonszerű zordon erdőrejtetegben találjuk magunkat; még egy dobmtőre kell fölmászunk s aztán a czél el van érve: a Damokleten vagyunk! Innét lehetünk, a hegy lábán buja tenyészet: fönt a zivataroknak kitett hegytetőn és ormokon silány, törpe cserjék csepegnek. Még feljebb is lehet hatolni, míg egy kitűzött póznajelig jut az ember. Innen már szélesebb körű kilátás nyílik előttünk. Ha látóerkünket kissé megerdeltjük, beláthatunk Magyarországra, Szerbiára és Oláhországra.

Érdekes kirándulást lehet még tenni a tulajdonképeni „Herkules-fürdőhöz” is. Az ide vivő ut a fürdőteret északi végén a kath. kápolna mellett kezdődik s a Cserna jobb partján bükk-és hársfá sorok közt vonul fölfelé, s minthogy alig 600 öl hosszú s az egész ut nem egyéb padokkal ellátott barátságos lúgnak: a legajánlatosabb kirándulás gyöngyöző fürdővendégek számára.

Innen feljebb menve a „gőzbarlang”-hoz jutunk. A Schneller-, Csorich-és Coronini-magaslatokra, melyek megannyi szébbnél szébb kirándulási helyek, a fürdő környékét mindenütt körülövező, kellemesen emelkedő s a beomlásoktól — a hol szükséges — falakkal is óvott sétányok vezetnek. — Végre a Cserna mellett egy órai séta után megtaláljuk a folyócska gyönyörű vizesesét.

A fürdő-július és augusztus havára esik, de már júniusban a helyiségek mind el vannak foglalva. De ha a tervbe vett építkezések elkészülnek, e hiányon majd segítve lesz. A vendégek, mint már említtük, többnyire külföldiek, magyar kevés van; leginkább oláhok, szerbek, görögök és törökök. A szerb és török megtartja nemzeti öltönytét, de már a görög európai öltönyt vett föl. A szerbök nemzeti viselkedésben járnak a különösen hajviselőik igen csinos.

Hogy a mehádiai gyógyvizek minő jótékony gyógyhatással bírnak majd mindennemű betegségekre, régen elismert s régóta tudott kétségvonhatatlan tény. A vizeknek s azok gyógyhatásának ismertetése tisztán az orvosi saktudományok területén, azt itt mellőzhetők tartjuk. A ki e részben s általánvéve a Herkules-fürdőről és környékéről bármi tekintetben bővebb ismertetést ohajt, annak jó lélekkel ajánlhatjuk a Munk-Manó cs. és kir. zred-és fürdő-orvos, továbbá Koch Antal és Fria vadszky János által érdekesen összeállított s közelebről Heckenast Gusztávnál megjelent ide vonatkozó terjedelmes munkát, melyből jelen közleményünk írásánál mi is több adatot kölcsönöztünk.

Végül még csak annyit akarunk megjegyezni, hogy a magyar orvosok és természetvizsgálóknak megjelenése hazánk és félreese zúgában otitani más ajku hazánkaira kétségkívül igen jó, békítő benyomást fog tenni.

Sámi Lajos.

A jelenkori földrajz.

(Vége.)

A tengeri felfedezésekről térünk át immár a szárazföldre. És azokon kezdve, melyeknek színtere Ázsia volt, fölilemtem *Niebuhr*, *Charadin*, *Pallas*, *Muravioff*, *Eichwald*, *Gamba*, *Jaquemont*, *Burnes*, *Burckardt*, *Humboldt* halhatatlan műveit, melyek a megelőző században megfegtetlenül maradt nagyszámu földalatra teljes fényt derítettek. A nagy hegylánc, mely Indiát Tibetől és Ázsia középpontjától választja el, kikémleltetett és oly magasságra emelkedetnek találtak, minőt azelőtt nem is sejtettek. A Ganges, Indus, Brahamputra források egészen ellenkező helyeken találhattak, a mint azelőtt kijelölve valának. Kabul és Kandahar hegyes területei, Mekan terjedelmes homok-lapályai *Elphinstone* és *Pottinger* emlékezetes hiterjesztései következtében lőnek ismeretve; míg *Turner* és *Moorkoff* Tibet központi fensikjaira hatoltak be. Bokhara és Samarkand. Ázsia első urainak fővárosai, a vakmerő magyar *Vámbery* előtt nem bírtak többé titokkal; és *Huc* atya elég bátor volt Dzungaria és Mongolia sivatag pusztáit egyesgyedűl bebarangolni.

Hatalmas és ünnepélyes, uraim, ama látvány, melyet a mult század végétől fogva Európa s a világ két legnagyobb hatalmassága elénekbe tár; Oroszország, mely északra, és Angolország, mely délről egymás irányában haladnak Ázsia szárazfödé. A tehetetlen sinai birodalmak magok közt csaknem összezuva, mely is a nyugat fíradhatlan befolyásának és a polgárisodás és foggyer ellenállhatlan lökéseinek kétségkívül nem sok ideig fog ellentállhatni. Oroszország alig hogy legyőzöttet Sebastopolnál, más tájakon kereso kártalanítást, s meg is találta azt az Amur vagyis Saghalien folyónak határtalan hosszában, mely immár tökéletesen ismerve van, és mindkét oldalának partjain kikötőkkel, várakkal s városokkal népesítettik. A Bokhara-i és Khiva-i khánások immár hűbéresei a sz-pétevári fölstennek, és egyedül a czar szava lesz az, mely ama néhány vakmerő olaszok, kik selyem-bogármag keresése végett mentek oda, mely képes legyen tönkrejutni selymeszetünk helyreállíthatni, és Tattarország féltékeny zsarnokai által fogságba vettettek, rablilincsei szétzórtását eszközöndi; és nem fog sok idő telni, hogy Anglia, mely ma inkább ázsiai, mint európai hatalmasság, kénytelen lesz komolyan gondolkoldni egy védőbástyáról, mely a kozákokat a Herat-ól India kapujáig visszaterelje. És máris vannak látokok, kik a két óriást, a britet és a szávót, Ázsia középpontj fensikjain összeütöközni és a felvilág uralma

739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000

De térjünk vissza a szárazföldi felfedezésekre Afriká, inkább mint Ázsia, volt az a földrész, mely megalázva a korszellemet, legtovább daczolt az utasok buvárlataival. Miután már a legtávolabbi partok és Ozeánok pontos és részletes felfedezése végrehajtatott, eme szárazföld, mely ugyszólvá Európa szemléletre kitéve áll, a tudomány kérdéseire még minőleg megtagyalta a választ.

Határtalan sivatagok által elrekesztve, barbár és vad népcsoportok által lakva, a terjedelmes és tömör Afrika sirtja lőn mindazoknak, kik belsejének kebelébe behatolni vakmerősködtek. *Mungo Park* és *Clapperton*, a tudomány valóra váltó vártanuinak csonjtjai még most is ott fehérenl a sivatagban, hová a Níger folyásának kikutatására az angol-afrikai társulat által küldvev itak. De e hősnöknek, valamint *Laing*, *Bélzoni*, *Norden*, *Shaw*, *Hoest*, *Sparman*, *Denham*, *Caillaud*, *Ruppel*, *Lander*, *Caillé*, *Vogel*, *Barth*, *Du Chailloy* fáradozásainak emléke mélyen maradt bevésve az emberiség szívében, míg abban a való iránti kegyelet és a legkitűnőbb felfedezők iránti méltányosság érzete ölni fog. *Livingstone* utazása az afrikai kontinensen át Laonda-i Sz. Jánostól a Mozambik partjára, valamint *Burton* és *Speke* utazásai a Níl forrásaihoz megérdemlik, hogy azon vállalatok közé soroztaszkodjanak, melyek az emberi ismeretek határainak tágítására és a polgárisultság csiráinak a barbár vidéken elhittetésére leghatározottabbul folytak be.

A tehetetlen és költséges tengeri hadjáratoknál inkább fog sikerülni Nagy-Britanniának, a feketékkel való kereskedés megszüntetését hirtérítőnek és utazóinak békes szellemű küldetésére által eszközöndi. Nigritia szegény s félmezelen vándorcsapatjai csupán az európai földmívelés és mesterségekre oktatás által leandnek kiránthatók állati életmódjuk borzadályai s gyalázatából; és ha ama népcsoportok majd tényleg tapasztalandják, hogy az előfontosságon, arany-porról és termékeny földjükről más ezer termelvényeivel való kereskedés nyereségesebb, mint az emberhussal való: az európai és amerikai rabszolgakereskedők maguk is kénytelenek lesznek keresetmódját változtatni.

A legutóbbi afrikai kutatások folyamában történt, hogy az ujkori tudomány fölfedezte ama lényt, az ember és állat közti közvetítő kapcsolót, mely ama világöröz forróvívi erdeinek valódi királya. Kialtása hasonlít az emberhez, és ereje oly hathatós, hogy a fegyvert irtóztató fogaival kotézuza, és az ember kezének egyetlen csapásával holtan földre teríti. *Wymann* és *Savage*, kik először látták, *Gorilla*-nak nevezték, a karthagói Amnon példáját követvén, ki Afrika kutatására intézette híres utazásában az afrikai partokon fölfedezett szörös vadembernek szintén e nevet adta. Mindazonáltal *Du Chailloy* azt tartja, hogy az Amnon által látott antropoid állat a Chimpanze volt, nem pedig a Gorilla. De bármint legyen a dolog, nem látom szükségességnek önök emlékeztetésére id znem a természet-vizsgálók és embertanírók ama nevezetes és nagyszerű vitaközlésait, melyek épen e négykezűnek fölfedezése nyújtott alkalmat.

Nem kevésbé tág mezőt nyújtottak az ujkori természet-vizsgálók kímeléseinek az Ázsia- és Afrikánál nem csekélylyebb terjedelmű Uj-Világ szűz tájai. Az Uj-Szárazföld orográfikus szerkezete a dél-keleti irányban, Hór-fokától egészen az északi sark Ozeánjáig jelzett egyetlen hegyvonallal teljes meghatározva, sokkal egyszerűbb, mint az O-Világ. Ezen határtalan hegylánc Cordillera de los Andes név alatt déltől északraig és az egész déli Amerikát szeli át, az az 54° déli szélességtől az egyenlítőtől mintegy 10-dik északi fokig futván be. *Humboldt*, *Bomplani*, *Boussingault* utazásai és hegy-mászásai meghatározták ama roppant gránitörmégek magasságait, melyek majdnem mind tűz-hányó vagy kialudt vulkánok, és melyeknek lábainál keletre a

739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000

Pampas, Llanos és Selvas végtelen rónái terjednek el. A 2500 kilom. hosszú s torlorkatánál 120 földirati mérföldtől szélességű Rio del Plata, a Rio de las Amazonas, a földgömb legnagyobb folyója, melynek medencéje meghaladja az 1.500.000 földirati négyzet mérföldet, és a mely a Világ-tengerhez érővén, még annyi erővel bír, hogy a tengerben a vizek közepette magának utat nyit és folyását azokban mintegy 135 kilométer-re folytatja a nélkűl, hogy velük vegyűlna, az Orenoko, mely a Parana nyugati és Uj-Granada keleti hegyei rendszerének eséseit magában egyesíti, a Mississippit, melynek beömlései közt vannak a Dunánál és Rónusnál is nagyobb folyam ágak, a tenyészítő természetnek néhány bálmaltra méltó alakjait tüntették föl.

Végre Ausztrália belső tájai, melyekről még husz év előtt annyi rege volt forgalomban, *Stuart*, *Mitchell*, *Stroelcké*, *Grey*, *Burke* és *Wills* emlékeztetés utazásai óta semmi bizonyosságot nem nyujtanak többé a kíváncsiságnak.

Ilyenek a halhatatlan s érdeműs törekvések, melyekkel századunk tudományossága, a földrajz számára kijelölt legelső feladatnak, t. i. a leírandó helyek teljes és tökéletes ismertetéseinek oly rágyogón megfelelt. Hátra van most, uraim, azon törekvéseket jelezni, melyek a második feladatnak, azaz: e tudományok magának tökéletesítése, de egyszerűsind szigorubb elveken s módszereken való megállapításának megoldására valának irányozva.

A földrajznak a csillagászattal egyesítése már az őskori bölcsészeknek egyik főhajtását s törekvését képezte, kik is annak mely tanulmányozást és állhatatos elmélkedést szenteltek. De észlelési eszközök tökéletlensége őket a czél elérésében megakadályozta. És e czél csak ama nagy horderejű század után vala elérhető, melyben *Kopernik*, *Ticho-Brahe* és *Galilei* léngelmeje az eget az emberi tudomány számításainak aláveté. Még keil e helyütt emlékeztünk *Appian Ríbeiro*, *Münster*, *Ortelius* világ-atlaszairól és mindenekfelett a *Mercator Gerardósról*, ki föltalálta a projektio-t, melyelő fogva a párvonalak egyenszögben szelők a dél-kört, egyik is, másik egyenes vonal által lévén képviselve.

Ezen, a XVI-dik században annyira szerencsés sikerrel megkezdett munka, erénytelenül folyt a következő században, melyben *Cluver*, *Riccioli* és *Varen* a földrajz-tant műveltségével, felsőbb mennyiségtani és természetrajzi észleletekkel istápolván, kiküszöbölték belőle a mondákat s tévedéseket, melyekkel még mindig össze volt keverve.

De még határozottabb javításokat idéztek elő a földrajzban *Newton*, *Huygens* és *Cassini* magasztos elmélkedései. Az eget kormányzó rend s összehangzás végtelen örök törvényei, azon törvények, melyek a naprendszeri igazgatók, melynek a mi gömbünk csupán egyik legkisebb részét képezzi; a sarkoknál lapuló s az egyenlítőtől földmoroott földre támaszkodó alakja, az apály és dagály elmélete szoros mennyiségtani szigorral fölbizonyítva. Mindazonáltal a földrajz még mindig, mint pusztá segéd-tudomány, mint az időtanal együtt a történelemnek alárendelt tudomány tekintetek, s képlegek értelemben földrajz és időtan a történelem szeméinek nevezetűeknek. Önállóságot s önletet a XVIII-ik század közepe táján fölmerült, az ujkori földrajz valódi teremtői: *D'Anville* és *Bushing* adtak e tudományok.

Ezen érdemes férfiak elseje a mennyiségtani földrajz átalakításának szentelt életét; a másik e tudományok inkább azentel karolá föl, mely a nemzetek tényleges állapotát vázolja, és mely azon időtől fogva politikai és államirati földrajz neve alatt jelleztetik.

A mult századnak illetőn ösztönzése századunkban hihetetlen mozzalmat idézett elő az elmékben, s a földrajznak világosság és segély nyújtására, az egyetemes emberi tudás lőn igénybe véve. Hathatós és gazdag társulatok keletkeztek csupán azon czélból, hogy az ismeretek ama rendjűtágítsák és tökélyesbitsék, a kormányok bökézzel öszták a segélyt és jutalmakat; az összes nemzetek tudásai pedig vetélkedtek buzgalomban s tudományban, hogy a földrajz kincstárát folytonosan gazdagítsák. Mindennap, ugy szólván,

739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
8

ma már teljesen kopaszok, Dalmácia erdőinek folytonos pusztulását még a múlt században a lakosok abbéli szokásának tulajdonította, hogy ezek ez erdőt maguk felgyújtják, részint régi rendezés szokásból, részint pedig éretlen könnyelműségből. Ugyanez utazó azt is leírja, hogy mi módon szokták régen Dalmácia tengeri rablói az üldöz ellenséget maguktól távol tartani; a ropant erdőségeket felgyújtották, és így a hőség által a lég megrikítván, iszonyú vihar támadt, mely az üldöz hadsereget szétszórta, sőt nemcsak szétszórta, hanem többnyire össze is törte és elsüllyesztette.

Még napjainkban is a hasznossági czélokhoz vitérdők, a halászek által szántvárdékosan okozott erdőségek, építkezési és fűzési szükségletek sokkal kevesebb fát emésztettek föl, mint a pusztaság-szelely- vagy gonoszszél- szülte pusztítások. Azt lehetne követelni, hogy a szlávok hitregészete nem ismert se tündérekét, sem erdei nymphákat, és „Villi“-jeik többre becsülték a természetet, rideg sziklát, mint az erdők enyhe árnyát. Mert ha Dalmácia mostani szlávainak a képzelem e kedves szülteiről bármi csekély fogalmuk is volna, bizonyára több tisztelettel és kíméllettel viseltetnének az élők iránt. Mammont marsall ama rövid korszak alatt, melyben Dalmácia fölött Napoleon uralkodott, Spalóban egy szép nyilvános kertet készített. Mikor 1813-ban a francziák oda hagyták Dalmáciát, a város lakosságának legelső teendője volt a csinos kertet megsemmisíteni. Nem maradt meg ott egyetlen fatörzs, egyetlen hajtás avagy virág sem és az egykor paradicsomi helyből néhány hónap múlva nyilvános szemétdombot csináltak. A kormány husz év óta fáradozik, hogy legalább a közutak széleit élőkkel ültethesse be, de mind hiába! Hacsal minden fa mellé fedeztetik egy-egy zsandárt nem állít, Dalmácia ez-telen, műveletlen lakói kitépik azt, mielőtt annyira nőhetne, hogy az utasnak enyhe árnyat nyújtson. Dalmáciában utazni, annyi mint akár a Szahara vagy Gobi sivatagon bolyongani; fa, árnyék nincs sehhol.

Postagalambok versenye.

Egyik előbbi közleményünkben mondtuk, hogy közelebből Párisban postagalambokkal versenyrepülést tartottak. E szokás szintén Belgiumból származott át Franciaországba. Milyen boldognak érzi magát a galambtulajdonos, ha galambjait valamely város vagy tekintélyesebb társulat ezüst vagy ópen aranyéremmel tünteti ki! Nevét szerte hirdozzák és irigyltől teszik az újságok az egész országban.

Ha valamely társulat részt akar venni galambjaival a galambversenyben, a versenyt rendező társulat székhelyére idejkorán el kell szállitnia versenyzendő állatit, s a kikötött biztosítékot le kell tennie. A galambokat beírják egy e czéla készített lajstromba bizonyos titokban tartott szám alá, „különös ismerető jeleik“, korát és tulajdonságát gondosan bejegyezve. Azután a szárnyak belső oldalára szintén rányomják az illető állat számát s egyéb ismerető jeleit. Ekkor a rendező kezeivel tapsol; és a jel a verseny megkezdésére: egy... kettő... három! Egyetlen mozdulattal a kalickák mintegy várauzására kinyílnak, a galambok kirepülnek, eleinte a földet surolva, mintha egy tarkaszínű tollszőnyeg lennének, mely a földszinten hirtelen kiterül. Azután, mind egyszerre fölemelkednek, a légben párszor megfordulnak, és eltűnnek.

A galambok visszatérésénél a versenyt kezdeményező társulat természetesen arra fekteti törekvését, hogy bizonyos számú galambot visszaszerezéséről a legpontosabb és legbiztosabb adatok legyenek, s így a pályadíjakat a lehető legigazságosabban osztassa ki. Ez pedig nem kis feladat. Ime az előintézkedések, melyeket e körben tenni szoktak: A város, melyben a versenyt rendezik, úgy szintén a közeli országokat is, elárasszák felügyelőkkal, és minden posta-galambot, mely kellő időben tér vissza, élve avagy halva, vagy a társulat székhelyére, vagy pedig az említett felügyelők valamelyikének kell beszállitni. A beszállítás idejét, a perccel és másod-

perccel együtt, a közönség ellenőrzése mellett, azonnal följegyzik. És mikor a versenynek előre megállapított végő határideje is elmúlt, az ily följegyzéseket mind beküldik a társulat székhelyére és az osztályozás kezdődik. Mint hogy pedig megtörténik, hogy néha távolabb eső városokból is vesznek részt a versenyben, az ilyen esetekben úgy gondoskodnak az illető érdekelt jogainak biztosításáról, hogy számukra hivatalos küldöttől a legközelebb eső távirat-állomás főnökét nevezik ki, a ki távirati uton azonnal értesíti a rendező társulatot, hogy nála ekkor s ekkor ilyen meg ilyen színű és számú galambot mutatnak be stb. A hol pedig távirat nincs, ott minden kilométertől 3 perccel engednek el, azaz: hogy mikor az illető galambot a társulatnak bemutatják, annyiszor 3 perccel vonnak le a megérkezési időből, a hány kilométernyit kellett a bemutatónak hátrahagyni, hogy a galamb megérkezési helyétől a társulat székhelyéhez eljöhessen.

Mikor aztán valamely állomáson, mely a verseny kiindulási pontjától meglehetősen távolra esik, az illető galambtulajdonos megérkezett, s állatit különféle, igen ügyes találmányu készülékek segítségével összefogosta, mindenekelőtt az a fontos kérdés merül fel, hogy miként lehetne a galambokat minél gyorsabban a verseny székhelyére szállítani? Az ügyes belgák ezen is tudtak segíteni. A megfogott galambot azonnal fűzfavesszőből font kosárba teszik, melynek fedele szövetből van s jól bezáródik, a nélkül, hogy a levegőt kiszorítsa. Az állat gazdája rohan le a lépcsőkon (mert a galambot a házfödélre épített galambducban fogta el) s a kosarat egy embernek adja át, ki a



Postagalambok szállítása a verseny székhelyére.

lépős utolsó fokain várakozik. Ez a kosarat fogó közé veszi s úgy elszalad vele, mintha puskából lötték volna ki és fut egészen addig, míg egy távolabb felállított emberre talál, ki a kosarat átvéve, fut a harmadikhoz, és így tovább a legközelebbi hivatalos megbizottig. A még távolabb eső helységekben lakó galambkedvelők lovas embertől küldik be galambjaikat a versenybírákhoz. E részben az aug. 11-iki versenynél sajátságos esemény fordult elő. Egy galambkedvelő Courtray környékéről vágtatva vitte be galambját a verseny színhelyére. Mikor a városba érkezett, a ló kidől alóla, lovagja egyik lábát törte ki, s esés közben a galambot agyonvágta! — Elpusztulván a madár, oda lett a pályadíj!

Végre a vizsgálókére meghatározott idő utolsó perce is eltelt. Ez érkező galambok ugyanazonosságát a szárnyak alá nyomott bélyegyek és a beírás könyv felvilágosításai alapján megállapítják s a galambokat megérkezésük idejéhez képest külön rangfokozatú kalickákba zárják. A távirati tudósításokat elolvassák, a reklamációk fölött ítéletet mondanak és az osztályozást véglegesen megállapítják. Ekkor a galambokat illető tulajdonsaiknak visszatérnek s a verseny eredményét hírlapok útján a legapróbb részletességgel közzé teszik. A következő vasárnap aztán hatalmas szóinklati virágok kíséretében, miután az elnök igen komoly szortartással az igazolási szekrényeket fölnyitogatta, megtörténik a pályadíjak ünnepélyes kiosztása és a nagyszerű „sport“-nak vége van.

S. L.

Egyveleg.

*(A siami király.) Siam első fiatal királya ez őszön éri el 20-ik évét. A mint betöltötte, ősi országos szokásnál fogva bizonyos időre egy buddha kolostorba vonul vissza; addig helyette a kormányt egy kormányzó (kalahome) viszi. A fiatal király a civilizáció életkérését látta abban, hogy két új érdemrendet alapítson, melynek mind-egyike öt osztályt számít. Ezzel az eddigi eléfánt rend veszendőbe ment. A siami koronarend nagy-keresztjét a fiatal király a német, illetőleg porosz koronaörökösnek, Károly Frigyes hercegnek és Moltkenek küldte meg. Az osztrák császár és magyar király s a trónörökös az új — fehér eléfánt renddel diszítették föl. A király ezenkívül, a kötött kereskedelmi szerződéseket arra használta föl, hogy több osztrákot, egy magyart (Xántus János), olaszokat és egy hollandit rendelkezései közé fogadja.

*(A berlini udvari díszebérről.) A „Köln. Ztg.“ berlini levelezője írja: Az udvari díszebérről korántsem idéző elő felüldést, sőt a legnagyobb erőmefeszítést igényli. Ama díszebérek, melyek szombaton (szep. 7.) Vilmos császár adott császári vendégeinek, leginkább azok örültek, kik az utcaikon és egyes téreken foglaltak helyet, és mindenekelőtt a pompás kocsi hosszu során gyönyörködtek, melyek a palotába hajtottak. Ezek voltak azután felségek, aranytól ragyogó kocsik! A kocsisok cifra, ragyogó ruhában, mely aranyt és ezüstöt fényelt, ültek a magas bársonnyal bevont cimeres bakon, hátul szintén két inas állt díszes öltözetben: a kocsikat itt négy, amott 6 ló vonata, s különösen feltűnt az a pompás 6fekező, mely a császármé kocsija elé volt fogva. Az asztalnál a császárné és osztrák-magyar és orosz uralkodók közt ült. A császárnő fehér, arany babérelvélkekkel keresztültört atlasz-ruha volt, jobb válláról az orosz Katalin-rendnek nagy ezüst-szélű veres szalagja futott keresztül derekán. Fején gyémánt és gyöngy-diadém volt, melyről fehér, arannyal átszőtt fátly hullámzott le vállára. Így ült a két uralkodó közt. A koronah neje szintén az orosz Katalin-rendet vette fel. Ő Felsője Ferencz József igen élénken társalgott a császárnővel, az orosz csár pedig a koronahercegnővel. A ministerek kezdetben nagyon szótlank voltak, később Andrásy és Gortsakoff nagy beszélgetése esztekedtek. Bismarck közöttük volt szótlank. Gortsakoff hg jól kinező arcával, csalfá szemével, ugy tünt fel előttem, mint Göthénék valamelyik művelt, finoman

beszélő titkos tanácsosa, vagy akár mint a pathologiának valamely híres profeszora; Andrásy, — ki előrehajolva figyelmesen hallgatta a híres diplomátát, — mint valamely ifju orvos, ki meghajol az öreg ur szelleme, híre és tapasztalása előtt, de kinek e mellett mégis önálló nézeti vannak. A három császár toasztját ismeri az egész világ. Hangosan és értelmesen, szép hangjelítéssel, némi osztrák dialektussal szölt Ferencz József, rövidre aprózott szavakban, éles és nyers hangjelítéssel emelt poharat Sándor csár. A német császár szavain a megindulás rezgése volt hallható.

*(Régi gabona.) A burghauseni királyi adóhivatalban közelébb négy százéves rozst mérték föl. Egy leltározás alkalmával ugyanis a hivatal padlásán tizenegy véka rozst találtak, mely már négy száz év óta hever ottan. A mag egészen megbarant, összezsugorodott, s a sütési kísérlet élvezhetlen fekete kenyeret nyújtott. A rozsszal csiriztatási kísérletet fognak tenni, s e tizenegy véka mag, ha csak a kamatokat számítjuk is, 2000 forintjába kerül az állannak.

*(A puskapor feltalálójáról.) Schwarz Berthold ferencz-rendi szerzetesről e sorok foglaltak netében. „A puskapor, kénből, salétromból és szénből készítve, Schwarz Berthold ferencz-rendi szerzetes 1380-ban találta fel. Később St.-Gallen is ellátta magát azzal, nem az istentelen találmány iránti szeretetből, hanem önmagának szükségére védelmezésére. A nevezett feltaláló kilencz évvel később megérdemelt díját elvette, mert Wenceslaw császár kivégeztette.“

Melléklet a Vasárnapi Ujság 38-ik számához 1872. szept. 22.

TÁRHAZ.

Irodalom és művészet.

*(A híres lengyel festész.) Matejko nagy-tású képet fejeztek meg, melynek tárgyát szerencsétlen hazája történelméből meríté. A kép Báthory Istvánt tünteti föl, midőn mint győző a pskowi táborban a kegyetlen Iván csár küldöttét fogadja, mely Lengyelország királyát előtt térdén állva békeért könyörg. A küldöttség élén ott áll XIII. Gergely legatusa, Possevin Antonio jezsuita. E fordulatok által előidézett békekötés Lengyelország „végének kezdete“ volt. A kép, mely a győző és legyőzött erőszakosan visszafojtott szenvedélyeit, valamint a „vihar előtti csöndet“ valódi megrázkódattal tünteti föl, mint a bécsi lapok írják, Matejkonak legnagyobb műve és vakkító színpompájával felülmúlja „varsói országgyűlést“, mely kép több év előtt nálunk is ki volt állítva.

*(Ungmege monographiája) cím alatt Ungváról egy nagyobb munka első füzetét vetjük. Irta: Horváth János, Ungmege lelvártárnoka, ki tíz évi szorgalmas kutatás eredményét mutatja be e művében. Az igyekezet mindenestre figyelmet és méltánylást érdemel, miután az ily monographiák mind megannyi alapkövet közművelődésünk egykor megirandó történelméhez. Horváth művének első füzete Ungmege földirát ismertetésével foglalkozik, s ára 40 kr. — A második füzete még e hó folytán megjelen, a következő hónapokban pedig két-két füzete kerül ki a sajtó alól és küldetik meg az előfizetőknek.

*(Szakfolyóiratok.) A „Természettudományi Közönség“ augusztusi és szeptemberi füzete az előbbiekhöz hasonló érdekes szaktartalommal jelent meg; nagyobb cikkei ezek: „Az aldnai szoros és Mehádia vidékének földtani viszonyai“ Koch Antaltól, „A Phylloxera vatastrix“ Kriesch Jótól, „Az apály és dagály“ gr. Forgách Sándortól, „A termőföld képződése“ Jánosi Ferencztől, „Geologia és költészet“ Cotta után közli Petrovics Gyula, és számos kisebb közlemény. — A magyar mérnök- és építész-egylet közlönyének szintén két füzetéről kell megemlékeznünk, a VII. és VIII-dikről; „A közmunka szabályozásáról“ Metzner Antaltól, „A földszin fölveteléről vasuti nyomjelzés czéljából“ Meisner Sándortól, s „A gőzszárvivattyukról“ Bielek Miksától ad nagyobb közleményeket; ezeken kívül az „Ismeretesekek“ és „Vegyesek“ bő rováták.

*(A „Magyar Ujság“) és a „Gyors Posta“ f. hó végén egyesülnek fognak, s a két egyesült lap az előbbi lap czime alatt, Heckenast kiadásában fog megjelenni.

Közüntézetek, egyletek.

— (A magyar orvosok és természetvizsgálók nagygyűlése) f. hó 16-án nyílt meg a mehádiai Herkules-fürdőben. 920 beirt tag közül 675-en jelentek meg Mehádian, hol igen szíveslye fogadtatásban részesültek; nemzeti zászlók lengtek mindenfelé. A nagygyűlést — száma XIII-ik — a gyógycsarnok pompás dísztermében szept. 16-án reggel 8 órákor nyírt meg Kubinyi Ágost elnök; megnyitó beszédében a természetvizetés és orvosi tudományok fontosságát hangsúlyozá azokat, mint a jólét és műveltség tényezőit, tüntette fel. Beszédét lelkes éljenezés követte. Utána Rottár Márk alezredes és fürdőparancsnok üdvözölte német nyelven a nagygyűlési tagokat, élteveten a hazát és a királyt, s kifejezést adva amaz örvendetes érületnek, mely ma már e végzetéseken is gyökeret kezd verni. Többözr hangzott fel az éljenezés üdvözlete közben. Majd a titkárok jelentései következtek. Dr. Chyzer Kornél felolvasta a küldöttségek, köztük az akadémia, orvosi, természet-tudományi stb. egyletek, intézetek, városok, (köz- tét Pest, Arad, Temesvár, Debreczen stb.) küldöttségeinek névsorát. A szerb kormánynak is volt küldötte: dr. Medovicz. Dr. Munk Mór ezredesrel felolvastán a közös hadügyiségnek és fürdőparancsnokságnak e jelen nagygyűlésre vonatkozó okmányait, egyhangulag elhatározták, hogy jegyzőkönyvet mondanak kizesületet, mely a közös hadügyiség áldozatkészségeért, mely a hazai tudományosság előmozdítására ezuttal több ezer forintot ajánlott föl. Dr. Hamary titkár a pályázatok eredményeiről tett jelentést. A mult

nagygyűlés által kitűzött pályadíjat (száz arany) Viola Kálmán, fiatal természet buvár Esztergom-ból, nyerte el a „hasznos növények művelésé“-ről irt munkájával; a dr. Halász-díjra Török János 34 ivnyi munkája pályáz, de csak kinyomtatás után fog bíraltatni. A pénzárakoi jelentést Szatupa György terjeszté elő. A tavalyi aradi nagygyűlés bevétele 3414 frt, kiadása 1354 frt 73 kr. Ehhez adva a régebbi pénztári maradványt, tesz az összes vagyon 5383 frt 95 kr. A mehádiai gyűlés bizonyára szintén jelentékenyen szaporítja az összeget. Szatupa ufjlag pénztárnokká választatván, Kubinyi elnök bejelenté, hogy a jövő nagygyűlésre régebb meghívók vannak Győrből, Máramaros-Szigetről, Szatmárról. (Azonban valószínűleg Pestben lesz.) E fölött a zárúléson fognak határozni. Most következtek a fölvadások. Dr. Rózeai József a természettudományi ágak mai felkészítet vizolta, kiterjeszkedve hazai tudósok (Than Károly, Szabó József stb.) jeles működésére is. Ormós Zsigmond temesi főispán nagy figyelem közt olvasta föl részletes értékezet, mely főleg Mehádian és környékére vonatkozott. Ez értékezes az évkönyvben fognak megjelenni. Fél egykor lett a gyűlések vége, s azután a lakoma következett, melyen Kubinyi a királyja, Ormós Za. a hazára és a kormányra, Rottár Márk alezredes a nagygyűlés tagjaira és a hazai tudományosságra emeltek poharat; felköszönték aztán a barátságos öreg alezredest, Tatarczy Károlyt az oly nagy bölkezesüget tanusító bérlót, Dr. Munkot, a helyirat jeles szerzőjét, a gyűlés elnökét és alelnökeit, a jelen volt hölgyeket stb. Nagy lelkesedéssel idézett elő dr. Popoviciu helybeli fiatal orvos román felköszöntője, ki a magyarok és románok testvériségére emelt poharat. Az ebéd alatt a nők pénzt szedettek a mehádiai diákok egészségére, s csak hamar összegyűlt 500 ft. Nyomdahiányban napi közönség az idén nem adatott ki. A tagok mindnyájan ingyen-szállással láttattak el s a fürdő is ingyen áll rendelkezésükre. 70-en mennek Konstantinápolyba. A tervezett román népnépvizetés (szep. 15-én) meghusult. Rottár alezredes a falukra szétküldé a felhívást, hogy legalább is száz pár jelenjen meg, lehetőleg szép népviseletben, de roszakaratulag azt terjeszték el a falukon, hogy a magyar urak meg akarják a népet adóztatni, s a szerint rójják meg, a mily gazdag viséletet fognak látni. Ezt elhitte a nép, s a Herkules-kútnál csak egyetlen egy festői öltözött, csinos fiatal román leány jelent meg: Zina Pattucu Orsováról, egy nyugalomban élő pap leánya. Kubinyi Ágoston ányujtatá neki a magyar ezüst pénzekből készített nyakláncot, mit 5 rögtön felkött. A többi jutalmat nem volt kinek kiosztani.

*(A történelmi társulat) pesti tagjai, kik néhány levélár látogatása végett Felső-Magyarországba rándultak, már visszaértek Pestre. A tagok buvárlatait dús siker kísérte s számos eddig ismeretlen hön történelmi kincs juttott tudomásukra. Érdekes fölfedezéseket mondatjuk Zrinyi Miklós, Wesseldényi Ferencz, Forgách Simonnak, s az erdélyi fejedelmeknek közel száza menő, közigyűekkel foglalkozó leveleit; nemkülönb Szabó Károly magyar könyvészeti felfedezőseit, Nagy Imre, Pesty F. és Pauler Gyula tanulmányait. A szepessvárljai püspöki várban szept. 16-án Samassa József szepesi püspök fényesen fogadta a tudós kutatókat.

Egyház és iskola.

*(A kolozsvári egyetemen) a közoktatási miniszter által rendszeresített tanszékke következők: A bölcsészeti és természettudományi karnál: 1. Latin nyelv. 2. Görög nyelv. 3. Magyar nyelv. 4. Német nyelv. 5. Román nyelv. 6. Bölcsészlet. 7. Nevelészet. 8. Egyetemes történet. 9. Hazai történet. 10. Történelmi segédtudományok. 11. Egyetemes összehasonlító földrajz. 12. Elemi mennyiségtan. 13. Felsőbb mennyiségtan. 14. Kísérleti természettan. 15. Felsőbb természettan. 16. Vegetán. 17. Állat és összehasonlító boncztan. 18. Ásvány- és földtan. 19. Növénytan. 20. Orvosi karnál: 1. Leirő-és-táj-boncztan. 2. Körboncztan. 3. Elet és szövettan. 4. Általános kór-gyógy és gyógyterápia. 5. Különös kór- és gyógytan. 6. Különös sebészeti kór- és gyógytan. 7. Szülészet és nőgyógyászat. 8. Szemészet. 9. Állatorvostan. 10. Elet-és-körvegytan. 11. Állat-jár-

ványtan és állati rendészet. — A jogi karnál: 1. Jog-történelem. 2. Magyar s erdélyi magán és bányajog. 3. Osztrák magánjog. 4. Törvénykezési eljárás, váltó-és kereskedelmi jog. 5. Római jog. 6. Észjog és encyclopaedia. 7. Büntető jog. 8. Magyar közjogi közigazgatási és pénzügyi törvényismer. 9. Kath. egyházi jog. 10. Statistika. 11. Alkotmányi és közigazgatási politika. 12. Nemzetgazdaság és pénzügytan. — E tanszékke betöltésére vonatkozólag Trefort miniszter a Deák-kör közlelbi értekezletén azt nyilatkozotta ki, hogy mióta miniszteri széket elfoglalta, e kinevezéseket képezik majdnem egyedül gondját, és törekszik azokat minden protekció mellötével, egyedül az ügy érdekében eszközleni. A kör helyesléssel fogadta nyilatkozatát.

*(Molnár Aladár) vállas- és közoktatási miniszteri osztálytanácsos ezen hivatali állásáról lemondott, és lemondását a király elfogadta.

— (Iskolai értesítés.) A kecskeméti reform-jogakadémiában az 1872-ik iskolai évre a javító-, pót- és magánvizagát október 1—5-én, a beíratosok 6—9-én történnék, a 10-én a tanévet megnyitó isteni tisztelet után az előadások azonnal megkezdődnek. Tápintézetünkben a tanuló 6 ft havidíjjel vallásra és nemzetiégre tekintet nélkül tiszteletes étkézet nyerne. Kecskemét, szept. 16. 1872. — Dékány István, jogakadémiai igazgató.

Ipar, gazdaság, kereskedelem.

*(Az aradi gazd. egyesület) által f. évi szept. 22., 25., 24. és 25-ik napjain Gyoron rendezendő bor- és borászati eszköz kiállításra iránt oly szép részvét nyilatkozik, hogy méltán igénybe veheti a hazai összes bortermelő és kereskedő közönség figyelmét. Arad-Hegyalján Ménes és a vele szomszédos hegyek vörös borai ép ugy páratlanok az európai szárazföldön, mint Tokajhegyalja fehér borai, de itt van a hazai aszti fehér borok bölcsője is Magyarád vidéken. A program szerint szept. 22 és 23-kán délelőtt a szőlőmivelési és borászati eszközökkel és a m. kir. földmivelési miniszter által leküldött szőlőkapálók ekkél kísérletek tetetnek, 24 és 25-dikén a borbíratat fog megtartatni; a délutáni órákban pedig szakföldvilvasások és értekezések tartatnak.

*(A magyar kiállítók száma a bécsi világkiállítás) elég jelentékeny lesz. Eddig jelentkezt Magyarországból és Erdélyből 3000, Horvátországból és a határőrvidékről 1200, időleges kiállításokra 120, összesen tehát 4320 kiállító. Ezek az iparmű-palotában következő tétőfogatot kívánnak igénybe venni (négyezer méterekben): szabadon álló tárgyak számára 1520, a fal hosszában 2544, a falon 2668, a mezőgazdasági csarnokban szabad tétőfogat 560, a fal hosszán 648; a gépcarnokban szabad tétőfogat 1804, falhosszán 85; a műcsarnokban szabad tétőfogat 89, falhosszán 780; a műkedvelők csarnokában szabad tétőfogat 89, falhosszán 317; az udvarban 179; a parkban szabad tétőfogat 10, 121, fedett helyen 1617.

*(Uj intézetek.) A tornaáljai takarékpénztár alapszabályai a szokásos záradékkal ellátottak. — A kisbirtokosok földhitelintézetének, a biharmergyei takarékpénztárának, a nyitrai hitelbanknak, az osztrák-magyar birodalmi első általános tisztigylet magyar hitelintézetének alapszabályait a kereskedelmi miniszterium által szintén ellátta a törvényes bemutatási záradékkal.

Mi újság?

— (Petőfi Sándor születéshelyének kérdése) el volt már egyszer döntve a „Vasárnapi Ujság“ 1857. évi folyományában, a midőn Sárkány János akkor kis-körösi ev. lelkész, Vörösmarty László s a költő fiúve Petőfi István nyilatkozata után kidérült, hogy Petőfi szülői 1821. novemberétől 1824. novemberéig Kis-Körösiön laktak, a Petőfi Sándor 1822. decz. 31-ken éjféli 12 órákor (vagy ha úgy tetszik, 1823. január 1-én) Kis-Körösiön született, s ugyanott 1823. jan. 1-én kereszteleztett meg. Ez adatok hitelességéről tanuskodott végre Petőfi Sándornak meg akkor Kecskeméten friss egészében élő keresztanyja, ki öt saját kezével tartá a keresztvizre, özv. Kovácsy Ferencz. (L. „Vasárnapi Ujság“ 1857. évi folyam 1., 3., 5. és 6-ik szám.) — E kérdést mindazáltal néhány

napilapunk közleli ismét vita tárgyává tette; az eredmény természetesen nem lehetett más, mint a mit a legheitebb tanak — között a keresztelésen jelen levő keresztanya — már bebizonyítottak volt.

** (A képviselőház tagjai) a király e hó 21-én d. u. 1 órakor fogadja testületileg. Ez alkalommal az udvari gyász nem fog fölfüggeszteni, minél fogva az országgyűlés tagjai egyszerű disztingtben jelennek meg a tisztelgésen.

** (Honvédszázados-szentelés.) Ungvárt e hó 2-án szentelték föl a 36-ik honvédszázad zászlaját. Hadik Helén grófnő volt a zászlóanya. Jelen voltak az ünnepélyen: Pankovits István püspök, Ungmegye főispánja, a megyei és városi hatóságok képviselői, minden felekezeti pap, és sokan a környék katonaságának tisztjei közül. Az egyházi szertartás után Pankovits püspök tartott beszédet, déltűn 2 órakor a püspök ebédet adott, este táncszert tartott.

** (Győröl írvák.) Győr megye sukoraljai hölgyei homeopathikus gyógyszerhez folyamodtak, hogy a pártuszvedelvény által megzilált társaságukat összehozhassák. F. hó 7-dikén Tóthen kibékülési táncszert rendeztek, s ez estély élvezeteiben mindkét párt részt vett; azok, kik eddig folyton mint ellenfelek álltak egymással szemben, most szívvel-lellyel sorozott kezét s együtt mulattak. A mulatság kiválóan sikerült.

** (Kossuth Lajos 70-ik születésnapját) szept. 15-én lakomával ülték meg a 48-as párti képviselők a Margit-szigeten.

** (Szigetvározt) az idén is megültek a Zrínyi-ünnepélyt e hó 8-dikén. Előestéjén nagy kiállítás volt, az ünnepély napján pedig ünnepélyes istentisztelet taracklővésekkel. Hanem a táncmulatság, mely az ünnepélyt be szokta fejezni, s melynek tisztja jóvedelme a Zrínyi-alaphoz csatoltatik, az idén nem sikerült. Igen kevés közönsége volt.

** (Savoyai Eugen) 1697-ik győzelmének napját, mint minden évben, úgy az idén is vigan ülték meg a zentiaik szept. 11-dikén. Ranggal tarackklővések hirdették a nap ünnepélyességét, mire mise következett, mely után a közönség az útközött színhelyre aittett, hol vendégséget ülték és vigan itták a „török vért“. Az ünnepélyt este táncvígálmól zárták be.

** (Házaságok) Dr. Császár Károly, a pesti főreálitanoda számtanára és a „Pesti Napló“ belvinkarosa, f. hó 4-kén tartá esküvőjét Ilyén (Bihar megyében) Píkhöz Etelka kisasszonnyal, az eskötés reformatus szertartás szerint Böszörményi Pál bajji lelkész végozte. — Beregszásy Lajos ismert zongoragyáros leányát: Ludovikát Pesten e napokban vezeté oltárhoz dr. Récezy Imre. — Rákosi László (családi néven Tóth L.), tisztviselő az orsz. magyar gazd. egyesületnél, f. hó 12-én vezeté oltárhoz Entz Emma kisasszonyt, dr. Entz Ferenc budai szőlőiskolai igazgató leányát.

** (Egy hadinkfia.) Ujhelyi Jenő érkezett Franciaországából Pestre, hol tanári és irodalmi pályán működik. Ujhelyi ur — mint „Föv. Lap“ írja — Mussetről egy francia könyvet adott ki, továbbá Deslordes-Valmoore Henrikkel Petőfit ismertette. Ujhelyi már régóta Franciaországban működik; Versaillesban nyilvános tanár volt, jelenleg pedig a köztársasági kormány a st.-cyri katonai iskolába nevezte ki. Most a magyar tanügyi viszonyokat fogja ide biza tanulmányozni.

** (A közmunkatánács) a magyar fővárost látogató idegenek érdekében kimerítő leírásokat küld Budapest felől azon külföldi kiadókhöz, kik utazási zsebkönyveket szoktak kiadni. Így az idegen már alapos leírásokkal zsebében jöhet hozzáink.

** (Körösbányáról) írják: Janku Aram az 1848—1849-dik évből ismeretes román népzésér f. hó 11-kén Körösbányán Lieber János péknak udvarán a széna boglya alatt elhalálozott és Sziromonás árvászéki ülnök háznál van kiterítve. Most (13-án) 12 órakor a román papok, zám szerint

23-an, állják körül a ravatalt, Czobria községben a templom kökerítéses udvarán temetik el, azon völgyfa mellé, melyről a szóhadgyomány azt tartja, hogy Hora és Klozka ez alatt tarták tanácskozásaikat.

† (Halálosások) Laky Mihály, a külsősomogyi ev. reform. egyházmege főesperese, szept. 16-án Somban, Somogy megyében meghalt. — Dr. Horváth Mózes, az erdély-rézsi reformatusok egyházkerületének igazgatótanácsi titkára, buzgó és munkás fiatal férfi, rohamos tüdővész következtében alig két heti nehéz szenvedés után szept. 10-én meghalt. — Juhász János, hit. ügyvéd, Eger város volt főbírája, a közügyek terén munkás férfi, Egerben elhunyt. — Csiky Kálmán, Csiky Sándor képviselő 24 éves fia, városi irnok Egerben, rohamos aszkórban meghalt. — Lengyel Géza Dező, a pest-józsefvárosi reálitanoda rendes tanára, szept. 14-kén hosszabb betegeskedés után tüdővészben meghalt. — Feuerbach Lajos, Németország egyik legkitünőbb bölcsészeti írója, szept. 14-én meghalt Nürnbergben, 66 éves korában; utóbbi években inségre jutott, s a sok érdemmel bíró aggasztván haláltá a nyomor is sietteté.

— (A svéd-norvég király) szept. 18-án malmöi nyaralójában meghalt. XV-dik Károly Lajos Jenő, Svéd- és Norvégország királyja, 1826. máj. 3-án született; élt tehát 46 évet. Trónra lépett 1859. június 8-án; házasságra 1850. jun. 19-én lépett Luiza orániai hercegnővel. A királynő tavall halt meg egy leányt hagyott hátra, a ki 1860-ban a dán korona-örökösöz ment nőül. Trónörökös nem lévén, e halálesetnek politikai jelentősége is van, s nem lehetetlen, Svéd- és Norvégországnak Dániával való egyesülése fog bekövetkezni, mit már azóta emlegetnek, mióta az elhunyt fejedelem leánya a dán trónörökös neje lett. Az elhunyt király szeretett uralkodó volt s szigorú alkotmányossággal kormányzott. Mint költő is ismeretes volt a külföldi irodalmakban.

Nemzeti színház.

Péntek, szept. 13. „Armany és szerelm.“ Szomorujáték 5 felv. Irtá Schiller; ford. Secevey.
 Szombat, szept. 14. „Dinorah.“ Opera 3 felv. Zenéjét szerette Meyerbeer.
 Vasárnap, szept. 15. „A feleséki notárius.“ Bohózat 4 felv. Irtá Gaál József.
 Hétfő, szept. 16. „A csapodár.“ Vigjáték 3 felv. Irtá Sardou V.; ford. Berocik A. és Péás György. — „Grin-goire.“ Vigjáték 1 felv. Irtá Bauville T.; ford. N. N. — (Sashárdy Károly vendégfőleltétel.)
 Kedd, szept. 17. „Dom Sebastian.“ Opera 5 felv. Zenéjét szerette Donizetti.
 Szerda, szept. 18. „Három kalap.“ Vigjáték 3 felv. Irtá Hennequin Alfréd; ford. Szerdahelyi. — És: „Reggeli előt.“ Dramai tréfa 1 felv. Irtá gr. Fredro S.; ford. Radnótfáty.
 Csütörtök, szept. 19. „Tell Vilmos.“ Opera 4 felv. Zenéjét szerette Rossini.

Szerkesztői mondanivaló.

„Rözsza volt!“ Lehetne belőle csinos dalt csinálni: a második stófa megfelelő sorait az elsőkébe kellene alkalmazni. Egyes kifejezések is javítást igényelnek. Például „elsogettelt“ helyett „elhangzott!“ kellene. Kisérte meg ádolgozni.

— Szeged. Mindenikben, kivált az „Anyai átok“-ban van eszmi tartalom; de a kivétel, kivált a belevagyult próza részek miatt, nem kielégítő. A „bujdosó pohár“ hosszúra van nyujtva s csak egy pár strofája sikerült. A harmadik legkevesebbet ér.

— Pest. K. S. „Harmatgyöngy-özön“ — „Omlengve szálló érzemény“, „Keblem dagasztó vágyain elringatni egy há remény“ stb. stb. Még a Kunosék korában is sok lett volna.

— Nagyszarlói. „Kedveltem“ vidékkel épen olyan rozsa, mint „kedveltem“-nel; a neveltségessé a második soron fekszik. A most küldött sem ér többet.

— S.-A.-Ujhely. M. J. Targyhalmaz miatt maradt ki társalapnok legutóbbi számából; legközelebb azonban helyet szorítunk számára.

— Algógyöy. Sz. G. A kérdezett M. H. lakása: Vácz-ut 6. sz.

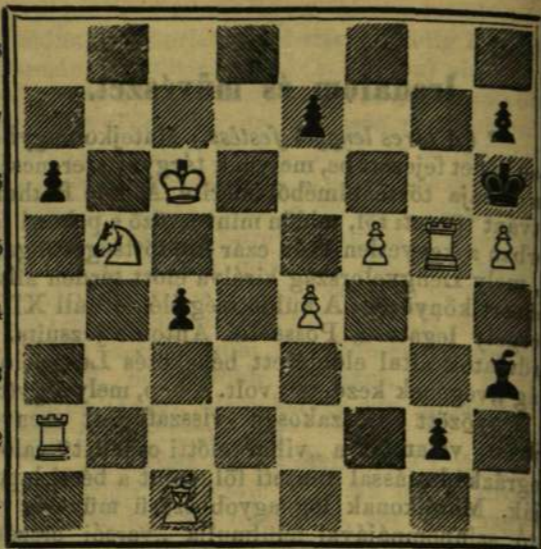
— V.-Hunyad. L. A. A kívánt változtatást megtettük. A gyászjelentés — más uton — csak most érkezett hozzánk; ezért nem emlékezhettünk meg előbb róla.

— Berlin. Külföldön élő honfitársainktól mindig szivesen vessünk tudósításokat; s szent-istvánnapi ünnepélyről küldött tudósítás azonban annyira elkésve érkezett, hogy már nem használhatuk.

SAKKJÁTÉK.

66-9ik sz. f. — Tivendell H.-tól

(Casselben.)



Világos.
 Világos indul s a negyedik lépésre mattot mond.

A 664-ik számú feladvány megfejtése.

(Patzelt J.-tól Prágában.)

- VII. Söt.
 1. Va8-a1. H tetsz. szer. (a)
 2. Va1-a4†. Ke4-d4
 3. Be6-c4 matt.
- a. f3-f2 (b)
 1. Va1-h1†. Hb2-f3
 2. Vh1-h7 matt.
- b. d4-e3:
 1. Va1-a4†. K tetsz. szer.
 2. Vv. B ad mattot.

Helyesen fejtették meg: Vesspréndben: Fülöp József. — Miskolcon: Czenthe József. — Gésán: Glesinger Zsigmond. — Jászkiáron: Galambos István. — Kecskeméten: Galambos László. — N.-Szalonán: Kovács Albert. — Pesten: Kocsory Lajos. — Ap.-Keresztúron: Szántó J. — A pesti sakk-kör.

Előfizetési felhívás

VASÁRNAPI UJSÁG
 és
Politikai Ujdonságok
 1872-ik évi okt.—decz. folyamára.

☞ Szeptember hó végével az évnegyedes előfizetése ideje lejárván, október 1-től az előfizetés mielőbbi megújításra hívjuk föl a t. olvasó-közönséget, hogy a lap küldésében fönnakadás ne történjék.

Előfizetési feltételek:
 Postán küldve vagy Pesten házhoz hordva.
A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt:

Évnegyedre (október—december 1872.) 2 ft. 50 kr.
 Félévre (október—márczus 1872—73.) 3 „ — „

Csupán a Vasárnapi Ujság:
 Évnegyedre (október—december 1872.) 1 ft. 50 kr.
 Félévre (október—márczus 1872—73.) 3 „ — „

Csupán a Politikai Ujdonságok:
 Évnegyedre (október—december 1872.) 1 ft. 25 kr.
 Félévre (október—márczus 1872—73.) 2 „ 50 „

☞ Az előfizetési pénzek beklüldése legcélszerűbben postai utalványal eszközölhető.

A Vasárnapi Ujság és P. Ujdonságok kiadó-hivatala (Pest, egyetem-utca 4. sz. a.)

TARTALOM.

Hyacinthé sty (arckép). — A mi ódánk. — Három cseresznyemag története. IV. (vége). — Szabadságolt katonák táborba indulása (képpel). — Méhadia és a Horkules-füdddék, II. (képpel). — A jelenkori földrajz. — Az erdőpusztítás következményei Dalmáciában. — Postagalambok versenye (képpel). — Egyreig. — Tárhas: Irodalom és művészet. — Közintézetek, egyetemek. — Egyház és iskola. — Ipar, gazdaság, kereskedelem. — Mi újság? — Nemzeti színház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti-naptár.

Felolvasó szerkesztő: Nagy Miklós. (L. magyar-utca 21. sz.)

HIRDETÉSEK.

Rumburgi vászonáru-raktára és fiókja
 az első és legnagyobb amerikai
fehérnemű gyárnak.

FOGL S.
 Pesten, belváros, városaház-ter 6. sz.

Az alábbi árjegyzék szerint sokkal olcsóbban lehet nálunk vásárolni, mint bárhol másutt a legfinomabb rumburgi 2 fajtájú vászonból urak, hölgyek s a gyermekek számára A t. közönség s üzletbarátainkkal tudjuk, miszerint a kedvező alkalmat ne szalaszszák el, mert ily olcsó áron eladás Pesten nem fog egyhamar ismét előfordulni.

- Minden fele áron.**
- | | |
|--|--------------|
| 1 rumburgi vászon férfing csak most | 1 ft. 80 kr. |
| 1 „ „ „ lábravaló csak most | 1 „ 20 „ |
| 1 „ „ „ hölgying csak most | 1 „ 50 „ |
| 1 „ „ „ gazdagon hímzeve csak most | 2 „ 80 „ |
| 1/2 tucaat rumburgi vászon nagy szebkendő 6 darab | 1 „ — „ |
| 1/2 „ „ „ „ „ „ 6 „ | — 65 „ |
| 1/2 „ „ „ „ „ „ 6 „ | 1 „ 80 „ |
| 1/2 „ „ „ „ „ „ 6 „ | 4 „ 80 „ |
| 1/2 „ „ „ „ „ „ 6 „ | 1 „ 95 „ |
| 1 darab „ „ „ asztalterítő fehér damaszt 6 személyre | — 30 „ |
| 1 „ „ rumburgi vászon szines nagy szebkendő dohányosoknak rófé | — 30 „ |
| 1 „ „ férfing damaszt chiffon gallérral s a nélkül csak most | 1 „ 50 „ |
| 1 „ „ férfing damaszt chiffon gazdag kézi hímzéssel balók és estélyekre ára csak | 2 „ 95 „ |
| 1 „ „ hölgy nadrág damaszt chiffon legfinomabb fajta diszítve | 1 „ 50 „ |
| 1 „ „ szoknya damaszt chiffon legfinomabb fajta diszítve | 2 „ 50 „ |
| 1 pár fehér hölgyharisnya | — 30 „ |
| 1 férfi gallér minden nyakmérték 3-szorosan | — 15 „ |
| 1 pár férfi kezélő 4-szeresen 6 gomblyukra | — 35 „ |
| 1 pár férfi harisnya gyapju vagy cérnából | — 30 „ |
| 1 darab oxfort-férfing s a legújabb minták szerint előbb 6 frt. most csak | 2 „ 90 „ |
| 1 pár gyermekharisnya különféle színű | — 20 „ |
| 1 darab férfing ráncolt mellőlél finom | 2 „ 50 „ |
| 1 darab férfing keresztbe mellőlél finom | 2 „ 75 „ |
| 1 vég rumburgi vászon 50—54 róf | 20 „ — „ |
| 1 vég rumburgi vászon 54—58 róf | 8 „ 50 „ |
| 6000 róf rumburgi vászon rófézám | — 28 „ |
| 6000 róf chiffon 3/4 széles finom rófézám | — 26 „ |
| 6000 róf gyapju ruhásövet, finom minta rófézám | — 18 „ |
| 1 darab 30 rófós kanavás zsinnes darab szám | 6 „ 50 „ |
| 1 darab 30 rófós félvászon gradl ágyterítőnek darab szám | 7 „ — „ |
| 1 darab ágy vagy asztalterítő gyapjuzsebvélből finom | 3 „ 50 „ |
| 1 darab svájci fehér vagy szines szepdyűl battist zsebkendő | — 25 „ |
| 1 darab ágylepedő varráss nélkül 3 róf hosszú 2 róf széles, 1 róf | 1 „ — „ |
| 1 darab mellényke hölgyek számára diszitéssel vagy a nélkül a legfinomabb battist chiffonból 4 darabonként csak | 2 „ 80 „ |
| 1 darab férfi flaneling, nagy különféle színű | 1 „ 40 „ |
| 1 darab férfi trikót-mellény merino-gyapjuból | 2 „ — „ |
| 1 darab női barchet-mellényke, nagy | 2 „ — „ |
| 1 darab női barchet-szoknya síma vagy horg. | 5 „ 80 „ |
| 1 darab asztalterítő 6 személyre 1 asztalterítő s 6 asztali kendő | 12 „ 80 „ |
| 1 „ „ „ 12 „ 12 „ 18 „ | 12 „ 80 „ |
| 1 „ „ „ 18 „ 18 „ 18 „ | 18 „ — „ |
| 1 vég nagyon finom rumburgi vászon férfi ingeknek 3/4 széles, ezelőtt 60 frt. most csak | 27 „ — „ |
| 1 vég nehéz rumburgi vászon 3/4 54 róf, leginkább hölgyingekre alkalmas azelőtt 45 frt. most csak | 27 „ — „ |
| 1 vég rumburgi vászon 3/4 86 róf ágylepedőre vagy férfi-lábravalónak, finom fajta, azelőtt 26 frt., most 18, 16, 18 frt. | — — „ |
| Legfinomabb francia női vállfűzők különféle színű 1 ft. 20 kr. | — — „ |
| Kiházasítási készletek részleteztésre is kaphatók. | — — „ |

A kik 50 frt. értékig vásárolnak, 1 damaszt garniturát 6 személyre ingyen kaptak.
 ☞ Megrendelések postal utánvétel mellett gyorsan s pontosan teljesítetnek. 1317 (9—12)

Előfizetési felhívás

A „Szabadság mint a Népszázlója“
 48-as párti hetiközlöny, s melléklete a
„Csoda-Bogár“
 című igazmondó hetilap 1872. okt.—decz. folyamára.

Szeptember hó végével az évnegyedes előfizetés ideje lejárván, tisztelettel felkérjük t. az olvasóinkat (hogy a lapok küldésében felakadás ne történjék) sziveskedjenek az előfizetést mielőbb megújítani.

Előfizetési feltételek a régiek maradnak, mindkét lapra:

Negyed évre (október—december 1872.)	1 ft. 50 kr.
Fél évre (október—márczus 1872—73.)	3 „ — „
Egész évre (október—szept. 1872—73.)	6 „ — „

S midőn a t. olvasóközönség pártolását eszantúra is kikérnök, tökéletesen nyugodtak vagyunk azon hitben, hogy kiadó tisztünknek lelkiismeretesen megfeleltünk, míg más részről azon igérettel állunk a t. olvasóközönség elé: hogy a mint lapunk előfizetői szaporodni fognak, mi sem feledkezünk meg azon kötelességünkről, hogy t. előfizetőket más kedvezményekben is részesítsük.

Fogadják pedig azok, kik lapunk terjesztése mellett fáradoznak, szives közönetünket.

Tisztelt gyűjtőinknek mint eddig, úgy ezentúl is, 8 előfizető után egy tisztelgő-dánnyal szolgálunk.

Az előfizetési pénzeket a lap kiadó-hivatalába (egyetem-utca 4-ik szám alá) kérjük beküldeni. Marszáván Pesten, szept. 14-én 1872.

Heckenast Gusztáv,
 Kiváló tisztelgőtel
 Heckenast Gusztáv,
 Iaptulajdonos és kiadó.
 (2—5)

M alólítottak

a nagy közönség érdekében kedves kötelességünknek tartjuk az általunk már több ízben is kitűnő és solidnak megismert **Brauswetter János** chronometer és múórárs (szülővárosában), készséggel és részrehajlatlanul a legmelegebben ajánlani. — Kelt márczius hóban 1872.

- | | |
|--------------------------------------|---------------------------------------|
| 1. Aczél Károly, H.-M.-Vásárhely. | Markó S., jegyző Fek-Szabadán. |
| Aigner Gy., gyógyszer. Világoson. | Molnár Lajos tanító Uj-Kécsán. |
| Ángyal Dénes, Nagy-Váradon. | Mátyás P., ny. adó-ellen. Szolnokon. |
| Bourry F. óraszáj 46. sorszer. | Neiszer János, lelk. Rábánán. |
| 5. Beyer Lénárd, lelk. Sasregény. | Reichmann József, Tisza-Lékon. |
| Csermelenyi Iván, ügyv. Szegeden. | Dr. Reinitz Márk, Pesten. |
| Chován Zsigmond, népt. Szarvason. | Rényi József, ügyvéd Tésón. |
| Ernyósy L., főgymn. ig. Szegeden. | Rapcsák J., jegyző Orosháza. |
| 10. Fogarasi Gábor, tanár Karcagyon. | Sándor J., építész Sebestyén. |
| Fabán J., lelk. B.-K.-Szőllősen. | Szabó P., főoktató N.-Kerekin. |
| Dr. Freibisz Ign., Pesten. | Dr. Singer M., korh. főorv. Szeged. |
| Gottlieb Vilmos, Kir.-Dargócson. | Schlesinger Márk, Malomváson. |
| Greész J., tanító N.-Stamórá. | 40. Schulhoff J., szás. Mezőhegyesen. |
| 15. Gál Imre, ref. lelk. N.-Kerekin. | Dr. Grünwald József, Pesten. |
| Dr. Grünwald József, Pesten. | Schaffner J., kasznár Dévásfalván. |
| Holczer I., urad. sz. Szeghalmon. | Köhler Andr., ref. tanító Gönczön. |
| Katkóti J., kasznár Dévásfalván. | 20. Katona A., főmérn. T.-Kanizsán. |
| 20. Katona A., főmérn. T.-Kanizsán. | Kovács E., erdőész Doroszlón. |
| Kovács E., erdőész Doroszlón. | Kalmár Gy., lelkész Horgoson. |
| Kalmár Gy., lelkész Horgoson. | Dr. Klein Fülöp, ügyvéd Pesten. |
| Dr. Klein Fülöp, ügyvéd Pesten. | Lásár G., m. k. postam. Vernáron. |
| Lásár G., m. k. postam. Vernáron. | 25. Dr. Löw Lipót, főorv. Szegeden. |
| 25. Dr. Löw Lipót, főorv. Szegeden. | 50. Weisz Móricz, óras Pesten. |

Szamtalanszor történik, hogy csupán csak előlételeből mel-
 löstetik a kisvárosi magának valódi érdemet szerzett és képzett művész és honfi;
 mert többnyire a bécsi órákereskedők minden igéző és ámitó hirdetésekkel hitelt
 adva, oly alány szerkeztű, hasznavehetlen órák vásároltatnak, melyek — mit az
 alólítottak nagy része is bizonyíthat — igenis téveszernek, de óráknak semmi
 esetre sem nevezhetők; ezen a szándékos csalással határos eljárás ellen kötelesség
 erőlyesen felszólalni, és mindenkit óvatosságra inteni.

Kitűnő Jóságok órákat vásárolni vagy javíttatni a közönség tapasztalás szerint tehát, egyetlen biztos forrás

Brauswetter János

chronometer- és múórársnál az első valódi kules nélküli felúhozható remontoir inga-órák szabadalmazott fötalálója, ki az 1871-ik évi londoni világkiállításán díszokmánnyal lón kitüntette; továbbá külföldön, különösen pedig a francia Svájcz országyaiban 12 éven át az óraművészet minden titkát magévá tette és a hozzávaló gépekkel el van látva, valamint Münchenben is az elméleti és gyakorlati vizsgálatokig meg senki által meg nem közelített sikerrel végzte.

Férfi-órák.	Frt.	Frt.
Erüst hengeróra 4 rubinallal 10—12	Arany horg. ór. duplatokk. 62, 65, 70, 80	
„ „ „ aranyezel. ugról. 13—14	„ valódi remontoir horgonyórák	
„ „ „ dupla tokkal 15—17	Kristályúveg 65, 70, 80, 90	
„ „ „ kristályúveggel 15—16	„ ugyanaz dupl. 100, 110, 120, 160.	
„ horgonyóra 15 rubinallal 16—18	Hölgy-órák.	
„ „ „ dupla tokkal 18—20—22	Erüst hengeróra 4 rubinallal 13—16	
„ „ „ angol horgonyóra 15 rubinallal	Arany órák 3-mas számú (18 karatos)	
„ „ „ kristályúveggel 16, 20, 22—24	„ hengeróra 4 s 8 rubinallal 26,	
„ „ „ ugyanaz dupl. 22, 24, 26—28	27, 30, 33.	
„ „ „ valódi horg. remont. fülménél fel-	„ „ „ ugyan duplafódel. 38, 40, 45, 48.	
„ „ „ huzható kristályúveg. 30, 32, 35.	„ horgonyóra 15 rub. 42, 45, 48, 50.	
„ „ „ ugyanaz duplatokkal 35, 37—40	„ „ „ ugyanaz duplat. 50, 52, 58, 60	
Arany horgonyóra 3. szám. (18 kar.)	Serkentők, órával együtt 7 ft., gery-	
15 rubin. 36, 38, 46, 50.	tyagujúttól 10 ft., 8 napos 12 ft.	
„ „ „ horg. duplatokk. 55, 58, 65, 70.	Ezenkívül minden egyéb kívánható	
„ „ „ horg. kristályúveg. 42, 45, 55, 65.	órák kaphatók, úgy munkás órák is.	

Inga-órák legnagyobb választékban saját találmanyu új kéréülékkel, melyeken a token kívül legyen az 1—2 vagy 3 nehezéssel mind egyszerre folhuzni, ugyszintén megindítani és a mutatókat igazítani lehet. Körülmenyes leírás és árjegyzék kívántra ingyen beküldetik. 1293 (10—0)

10 évi irásbeli jóttaláról szóló iratot kap minden óra védoje. 8 évit pedig minden javítás megrendelője használhat utatisással együtt.

A zsebrórákat függő és fekvő, egyszerű minden helyzetben és rázkódsásban, arányosan és pontosan szabályozva adom által a közönségnek.

☞ Arany és ezüst órák, láncok a m. k. ellenóri hivatal által megvizsgálvak s minden nemben dús és a legdiszesebb választékban kaphatók. ☞ Erüst óraláncok 3—8 frtig, hosszuk 6—15 frtig, 3-mas számú aranyláncok rövid 18—70 frtig, hosszú 35—100 frtig. Talmiaryan, bronz- és aczelláncok is kaphatók. Tárgyak, melyek nem tetazentnek, kiseröltetnek. Órák, arany és ezüst a legmagasb árig cserébe elfogadtatnak. ☞ Vidéki megrendelések a pénzösszeg ölelésbe beküldése, vagy utánvétel mellett pontosan teljesítenek.

Hely szüke miatt időnként megújított névsorozat.
Heckenast Gusztáv könyvkiadó-hivatalában Pesten (egyetem-utca 4. sz.) megjelent és minden könyvúrásnál kapható:

Jókai Mór munkái.
 Népszerű kiadás. — Egy-egy kötet 10 kr.
 72., 73-dik kötet.
A magyar nép élceze szép hegedűszóban.
 Harmadik bővített kiadás.

HETI-NAPTÁR.

Hónapi-és hetinap	Katholikusk és protestanus naptár			Görög-orosz naptár			Izraeliták naptára			Nap			Hold		
	hossza	ké	nyug.	hossza	ké	nyug.	hossza	ké	nyug.	hossza	ké	nyug.	hossza	ké	nyug.
22. Vasár	F 19 Möriz	F 17 Mór	10 A 14 Menod.	19	L p. á p. á p. p.	L p. á p. á p. p.	19	L p. á p. á p. p.	L p. á p. á p. p.	19	L p. á p. á p. p.	L p. á p. á p. p.	19	L p. á p. á p. p.	L p. á p. á p. p.
23. Hétfő	Tekla, Linus	Tekla, Linus	11 Teodóra	20	179 43 5 47 5 57	65									



Pest, szeptember 29-én 1872.

Előfizetési feltételek: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 frt. — Fél évre 5 frt.

Csupán Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 frt. Fél évre 3 frt. — Csupán Politikai Ujdonságok: Egész évre 5 frt. — Fél évre 2 frt. 50 kr.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokat illetően: Egy négyzet hasábított petit sor, vagy annak helye, egyszeri ígatásnál 10 krajczárba; háromszori vagy többszöri ígatásnál csak 7 krajczárba számítandó. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad Bécsben: Oppellik Alajos, Wollzeile Nr. 22. és Haasenstein és Vogler, Wollzeile Nr. 9. — Bélyeg-díj, külön minden ígatás után 30 krajczár.

Kisfaludy Sándor

születésének százados évfordulóján.

Száz éve épen, 1772. szeptember 27-kén született Kisfaludy Sándor, Himfy s a magyar Regék halhatatlan éneklője. Egy másik csecsemő is épen akkor szenderge bölcséjében. S egy angyal a sümegei bölcső fölébe hajolván, homlokára csókolt.

1 db. ára 20 kr., postán küldve 10 krral több. **Sípőcz István,** gyógyszerész Pécsen. Forrástár Pesten: **TÖRÖK József** gyógyszer, király-utca; kapható továbbá: **Schofp** és **Brezsányi** uraknál; **Mária Valéria**-utca. **Budán: Schwarzmayer János** gyógyszer; **Bécs: Mayerhofer F.C.**; **Prága: Fürst J.** gyógyszer. **Gréz: Purgeltner;** **Zágráb: Hege-düs** gysz. 1305 (7—10)



KISFALUDY SÁNDOR

Az általános magyar municipális hitelintézet kamatozó pénztári jegyek

(fürdő-utca és a Dorottya-utca sarkán) f. évi szept. 15-től fogva pénzeket vesz át

A pénztári jegyek 100, 500, 1000 és 5000 frtos darabokban bocsáttatnak ki a következő kamatlábbal:

3 nap felmondásnál $4\frac{1}{2}\%$ -al,
8 „ „ „ 5 „ „
15 „ „ „ 5 $\frac{1}{2}$ „ „
30 „ „ „ 6 „ „

A t. cz. betevők kívánatára a kamatok előre is fizetettek. Az általános magy. municipális hitelintézet pénztári jegyei $\frac{1}{2}$ ezertől jutelék levonása mellett a franco-magyar bank bécsi fiókjánál is beváltatnak. A municipális hitelintézet a jelzalog üzleten kívül bel- és külföldi váltók leszámításával, értékpapírokra való előlegezéssel, minden tőzsdepiacra szóló rendeletek végrehajtásával és utalványok kiállításával foglalkozik. 1859 (1—3)

Azon fényes eredmények,

melyek

„kockázatás nélkül is lehet nyerni“

czímű jel-igém alatt elértetek, eléggé bizonyítják, hogy néhány hó lefolyása alatt, pénzváltó irodámnak, — mint nyilvános lapokban is olvasható volt, — a szerencse különösen kedvezett, arra indítottak, miszerint tekintve igen tisztelt vevőim érdekét, s hogy a t. cz. közönség a kínálkozó alkalmat megragadhassa, — különmemű sorsjegyeket az alábbi táblázat szerint a legolcsóbb árakért részletfizetés mellett áruba bocsássak, s. p.

	névleges érték	mai árfolyam	12 havi részletre	24 havi részletre
1 darab 1864-k-i állam-sorsjegy	100 ft.	149 ft. — kr	15 ft. — kr.	11 ft. — kr.
1 „ 1864-k-i „	50 „	74 „ 50	7 „ 50	4 „ —
1 „ 1839-k-i „	250 „	900 — „	84 — „	45 — „
1 „ 1839-k-i „	50 „	180 — „	18 — „	9 „ 25
1 „ 1860-k-i „	500 „	525 — „	50 — „	27 — „
1 „ 1860-k-i „	100 „	128 „ 50	13 — „	7 — „
1 „ 1864-k-i „	250 „	240 — „	24 — „	13 — „
1 „ magyar jutalom-sorsjegy	100 „	109 — „	10 „ 75	5 „ 75
1 „ „ „	50 „	54 — „	5 „ 50	3 — „
1 „ dunaszabályozási sorsjegy	100 „	100 — „	10 — „	5 — „
1 „ Credit-sorsjegy	100 „	191 — „	19 — „	10 — „

Az itt jegyzett sorsjegyeken kívül megszerezhetők még nálam mindennemű beföldi- s a kormány által engedélyezett külföldi sorsjegyek részletfizetés mellett a legújabb arón, melyek közül különösen: a dunagőzhajózási, triestzi, Salm-, Pálfy-, Clary-, St.-Genois-, badeni-, Windischgrätz-, Waldstein-, insbrucki-, Rudolf- és braunschweigi sorsjegyek ajánlatnak. — Az általam ajánlott sorsjegyek megvételénél a részletfizetési ív birtokosa kettős előnyt élvez, ugyanis: csekély havi részletfizetés által a sorsjegy birtokába jut, s a részletek befizetése tartalma alatt még kamatot is huz. — 1870 — óta nálam több fő- és számtalan melléknyeremény esközöltetett igen csekély befizetéssel, e mellett 15,000 eredeti sorsjegyen felül, — melyek nálam részletfizetés mellett vásároltak, adtam át a közönségnek, — melynél a sorsjegy birtokosok ma az eddigi nyereményeken kívül, az árfolyam emelkedésén is nyerne, minthogy én, credit-sorsjegyeket részletfizetésre 150 ftért adtam el, melyek ma 190 ft., — 1864-k-i sorsjegyek 110 ft., melyek ma 150 ft. — 1860-k-i 100 ftos sorsjegyek, melyek ma 128 $\frac{1}{2}$ ft., — 1839-k-i 200 ftos sorsjegyek, melyek ma 350 fton állanak. — Pénzváltó-irodámban továbbá: mindennemű arany- és ezüst pénzek, állam- s magán értékpapírok, sorsjegyek, részvények és szelvények vásároltatnak s eladatnak, s tőzsdei megbízások a bécsi, frankfurti, londoni és párisi tőzsdék részére elfogadtatnak. 1353 (5—8)

PORGES LAJOS,

bank- és váltóüzlete Pesten, Dorottya-utca 10. sz. alatt.

A frankenbergeri technikum.

Gépgyáriskola. Vegyésziskola. Művezetők iskolája. Ipartanoda. Előkészítés az önkényes vizsgára, növelde. A teli tanfolyam kezdődik október 15-én. Tervek ingyen.

A technikum igazgatósága Frankenbergben (Szászországban).

1380 (1—3)

Foulke és Társa
üggyédek és telepítők

New-York,

149 Broadway.

1369 (46—52)

A nehézkezős-göröcsöket

(Fallsucht)

levelezés útján meggyógyítja: **dr. O. Killisch** különleges orvos, most: Berlinben, Louisenstrasse Nr. 45, eddig százánál több, tökéletesen meggyógyítottat. 1320 (2—12)

ÓVÁS.

Belajstromozott



védmark.

OHM C. O.,

Pesten, József-ter 15. szám alatt.

Egyidejűleg képviselője a Grover és Baker Bostonban, — a Lamb-féle fagon kötőgépeknek U. St. lábitó-árványval vagy anélkül 30 frton kezdve s feljebb.